

Съвет на Европа
Бюро за междуетнически отношения на Република Молдова

Превод на български език

**КОНСУЛТАТИВЕН КОМИТЕТ ЗА РАМКОВАТА
КОНВЕНЦИЯ
ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА
ТРЕТО МНЕНИЕ ЗА МОЛДОВА**
Прието на 26 юни 2009 г.

РЕЗОЛЮЦИЯ CM/ResCMN(2010)6
За изпълняването от страна на Република Молдова
Рамковата конвенция за защита на националните
малцинства
Приета от Комитета на Министрите от 5 май 2010 в рамките
на 1084-та среща на Заместниците на министрите

КИШИНЭУ 2010

Ediția propusă cuprinde două documente în limba bulgară ce reflectă rezultatele ciclului trei de monitorizare de către Consiliul Europei a implementării în condițiile Republicii Moldova a Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale – unui din principalele documente europene, conținând standardele în domeniul protecției drepturilor minorităților naționale.

Ediția este pregătită de Biroul Relații Interetnice

Предлагаемое издание включает два документа на болгарском языке, отражающих итоги третьего цикла мониторинга Советом Европы имплементации в условиях Республики Молдова Рамочной Конвенции о защите национальных меньшинств – одного из основных европейских документов, содержащих стандарты в области защиты прав национальных меньшинств.

Издание подготовлено Бюро межэтнических отношений

**КОНСУЛТАТИВЕН КОМИТЕТ ЗА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ
ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА**

**ТРЕТО МНЕНИЕ ЗА МОЛДОВА,
прието на 26 юни 2009 г.**

РЕЗЮМЕ

След ратификация на Рамковата Конвенция Молдова предприе мерки за развитие на системата за защита на правата на националните малцинства и прилагане на съществуващото законодателство в дадената област, особено в сферата на образованието. Необходими са мерки, допълващи законодателната база за защита на правата на националните малцинства. Нарушаване правата на човека, имащи място след парламентарните избори през април 2009 г., могат да окажат негативно влияние на последващото изпълнение на Рамковата Конвенция в Молдова.

Расшириха се възможностите за изучаване на езиците на малцинствата, също бяха предприети мерки за развитие на многоезичността на образованието. Обаче са необходими по действени мерки за осигуряване на възможностите за изучаване и подобряване на преподаването на държавния език¹ на лица, отнасящи се към национални малцинства със цел повишаване ефективността на участието им както в обществените дела, така и в процеса на приемане на решения относно социално-икономическия живот на държавата.

Редовно се провеждат дискусии, засягащи езикови проблеми, но те се характеризират с по-малко напрежение, отколкото в предишните години.

Лица, отнасящи се към национални малцинства, а също така и неевропейските имигранти нерядко се сблъскват с предрасъдици, а понякога и с действия на почва расова неприязън, обаче за извършване на подобно се съобщава крайно рядко. Съгласно имащите се сведения, посредством някои СМИ се разпространяват стереотипи, а също и подстрекателства към дискриминация на различни групи. Съобщава се и за случаи на преследване и неподобаващо поведение на полицията по отношение към лица, отнасящи се към национални малцинства, към имигранти, а също така и към лица, отнасящи се към религиозни концесии, отлични от Православната църква. Властите трябва да предприемат по решителни мерки за по-нататъшно продвижване на межкултурния и междурелигиозния диалог и за борба със всички форми прояви на нетърпимост, в това число и в политическата сфера и във СМИ.

Бяха предприети мерки за развитие на законодателната база във сферата за борба с дискриминацията. Необходимо е тази дейност да продължи и в бъдеще.

---

¹В даденото Мнение Консултативния комитет споменава Държавния език съгласно определение, затвърдено в Член 13 на Конституцията на Република Молдова.

Обаче лица, отнасящите се към национални малцинства, в частност циганите, се подлагат на дискриминация. С цел подобряване на положението на циганите в различните сфери - осигуряване на жилище, трудоустройство, образование, здравеопазване и култура, от страна на властите бе разработан План за действия. Обаче е необходимо да се предприемат по резултативни мерки и да се заделят по значими по обем средства с цел, че реализацията на Плана за действия да повлияе на положението на циганите, които са подлагани на изолация от социалната среда и на маргинализация.

Препис на населението, организирано през 2004 г., представя обновени сведения относно състава на молдовското население, но без ясно указание на етническа и езикова принадлежност на хората. Отбелязва се и недостиг на нова информация относно положението на лица, отнасящи се към национални малцинства.

Въпреки придаване на Гагаузия през 1994 г. на специален статут за автономия (Административно-териториално образование Гагаузия), необходими са по действени мерки за съхраняване и развитие на гагаузското езиково и културно наследство. Необходимо е ясно да се определят пълномочията на гагаузските органи на властта с цел осигуряване на по ефективно функциониране на структурите на автономията.

Каналите на обществената телевизия продължават да транслират програми на езиците на различни малцинства, но предимно не в прайм-тайм. Широко са достъпни програми на езиците на различни малцинства, транслирани от частни телеканали, най-повече от съседните държави.

Лица, отнасящи се към национални малцинства, са представени в изборителните органи на различни нива; обаче законът, регламентиращ дейността на политическите партии, съдържа положения, възприпятсващи създаване на политически обединения на националните малцинства, които би представляли техните законни интереси. Представителството на националните малцинства в държавното управление и в обществените служби остава ограничено. В състава на Координационния съвет на етнокултурните организации влиза широк кръг организации на малцинствата, в това число и организации на имигрантите. За съжаление, властите не в пълна мяра използват възможностите на даденото обединение (Координационния съвет) в качеството си на съвещателен и консултативен орган.

Нерешени проблеми, изискващи незабавни мерки:

- **Да се приеме по приоритетен ред комплексно антидискриминационно законодателство; да се осъществява на редовна основа мониторинг на проявите на дискриминация, на расова неприязън и на антисемитски действия;**
- **Да се предприемат по резултативни мерки в борбата със всички форми на проява на нетърпимост, в това число в СМИ и в политическия живот, а също така и да се продвигва взаимоуважението и взаиморазбирането, ефективно да се раследват и приемат санкции относно всички случаи на неподобаващо поведение на полицията;**
- **Да се приемат решителни мерки за реализация на Плана за действия в частта поддръжка на циганите с цел постигане на значително и дълготрайно подобряване на положението им във всичките области, в това число посредством заделяне на необходими средства за изпълнението му; да се предприемат мерки за осигуряване на представителство на циганите във всички нива.**

СЪДЕРЖАНИЕ

Error! No table of contents entries found.43

АСФС/ОР/П(2009)003

КОНСУЛТАТИВЕН КОМИТЕТ ЗА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА

ТРЕТО МНЕНИЕ ЗА МОЛДОВА

1. Консултативният комитет прие настоящето Мнение относно Молдова в съответствие с член 26 (1) на Рамковата Конвенция и правило 23 на Резолюция (97)10 на Комитета на Министрите. Даденото Мнение бе съставено във основа на информация, съдържаща се в Държавния отчет (нататък - Държавен отчет), получен на 24 февруари 2009 г. и в други писмени източници, а също и във основа на информация, събрана от Консултативния комитет в хода на държавни и недържавни контакти по време на визита на Комитета, състоял се от 21 до 24 април 2009 г. в гр. Кишинэу и в район Отачъ.

2. Дял I на настоящето Мнение съдържа основни изводи на Консултативния комитет по ключевии положения, относящи се към прилагане на Рамковата Конвенция в Молдова. Дадените изводи включват също по детайлезирани и почленни изводи, отразени в Дял II и засягащи тези положения на Рамковата Конвенция, осъществяване на които предизвика на Консултативния комитет някои спорни въпроси.

3. Двата дяла се позовават на изводите, направени в процеса на първия и втория цикъл мониторинг, изложени в първото и във второто Мнение на Консултативния комитет, приети съответствено на 1 март 2002 г. и на 9 декември 2004 г., а също и в

Резолюциите на Комитета на Министрите от 15 януари 2003 г. и от 7 декември 2005 г.

4. Заключениеите изводи, съдържащи се в Дял III, могат да послужат за основа за предстоящи изводи и препоръки на Комитета на Министрите за Молдова.

5. Консултативният комитет изразява надежда за продължаване на диалог с официалните власти, а също и с представителите на националните малцинства и с други лица заинтересовани за прилагането на Рамковата Конвенция. С цел постигане на необходима степен прозрачност на дадения процес, Комитетът настоятелно препоръчва настоящото Мнение да се представи на широката общественост непосредствено след получаването му. Консултативният комитет обръща внимание на държави-членове на факта, че Комитетът на Министрите, стремяйки се да се засили прозрачността на процеса и да се позволи на всички въввлечени страни да се запознаят още на ранния етап с основните изводи на мониторинга, утвърди на 16 април 2009 г. новите правила за публикация на Мнения и други документи на Консултативния комитет, засягащи процедурите на мониторинга (Вж. Резолюции CM/Res(2009)3, уточняващи Резолюция (97)10 относно процедурата на мониторинг във съответствие с Членове 24-26 на Рамковата Конвенция относно защитата на националните малцинства).

I. ОСНОВНИ ИЗВОДИ

Процедура на мониторинга

6. Молдова прояви конструктивен подход към организация на мониторинг за прилагане на Рамковата Конвенция, включвайки своевременно представяне за разглеждане на Държавния отчет. Консултативният комитет с особено удовлетворение отбелязва, че, както и в хода на първия цикъл на мониторинг, второто Мнение, а също и съответстващата Резолюция на Комитета на Министрите, бяха преведени на шест езика.² Комитетът също приветства факта на провеждане през 2006 г. на семинар, който способства популяризация на резултатите на втория цикъл на мониторинг. Консултативният комитет с интерес отбелязва, че от 2005 г. се организират различни мероприятия, засягащи националните малцинства, в това число заседания в различни райони, провеждани от страна на Бюрото за междуетнически отношения, а също и семинари, посветени на Европейската Хартия на регионалните езици и езиците на малцинствата.

7. Консултативният комитет отбелязва, че третия Държавния отчет бе подготвен от работна група, начело с Бюрото за междуетнически отношения, в състав на който влязаха представители на различни министерства, въввлечени в процес на осигуряване на защита на национални малцинства и председателят на Правлението на Координационния съвет на етнокултурните организации. Нещо повече, с цел обсъждане съдържанието на Държавния отчет, по инициатива на Бюрото на междуетническите отношения през 2008 г. бяха проведени два заседания на представителите на организации, влизащи в състав на Координационния съвет на етнокултурните организации.

---

² Държавен, руски, украински, български, гагаузски и цигански

8. Обаче Консултативния комитет бе проинформиран за това, че в процеса на разработка на Държавния отчет не се отчитаха мненията на всички организации на националните малцинства и на много от тях не бе им представена възможност да се запознаят със заключителната версия на отчета преди момента на предаването му в Съвета на Европа. Консултативният комитет повтаря сформулираната в хода на втория цикъл на мониторинг препоръка, апелираща властите в процеса на подготовка на следващите Държавни отчети да се провеждат по тесни и по детайлизирани консултации, а също и да отчитат мненията на по-широк кръг представители на малцинствата.

9. Консултативният комитет посети Молдова в период от 21 до 24 април. В рамките на този визит, станал по покана на правителството на Република Молдова, се състоя пряк диалог със всички заинтересовани страни. Особена ценост представя допълнителната информация, представена от страна на правителството, а също и от други източници, в това число и от представителите на националните малцинства. Срещите се провеждаха не само в Кишинэу, но също и в град Отачь и прилежащи територии. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва стремежа към сътрудничество, проявен от страна на молдовските власти в процеса на приемането на настоящото Мнение.

10. Консултативният комитет със съжаление отбелязва, че, въпреки на усилията, приложени от Молдовските власти и други заинтересовани страни в търсенето на мирно разрешаване на конфликта, Приднестровието до сега си остава територия,

11. неподконтролна на Молдовското Правителство. Следователно, молдовските власти не могат да осигурят ефективно прилагане на Рамковата Конвенция на тази територия. Консултативният комитет смята, че Приднестровската проблема не може да не оказва влияние и на изпълнението на Рамковата Конвенция и на териториите, намиращи се под непосредствен контрол на Правителството.

12. Консултативният комитет апелира към молдовските власти и всички въввлечени страни да обединят усилията си, да заемат открита, конструктивна позиция и да намерят, както може по-бързо, правилно и окончателно решение на Приднестровската проблема. Приемане на такова решение трябва да отговаря на спазването на принципите на Рамковата Конвенция, гарантираща защита на правата на националните малцинства на цялата територия на Молдова.

Обща информация относно изпълнението на Рамковата Конвенция след двата цикъла на мониторинг

13. Съгласно информацията, получена от различни източници, в това число от други международни органи,³ вследствие на събития, станали след парламентарните избори през април 2009 г., е имало място за случаи на нарушаване на правата на човека. Консултативният комитет изразява дълбока загриженост от данните за нарушаване на правата на човека, които противоречат на принципите на

---

³ Вж. Комисарят на Съвета на Европа по правата на човека: «Доклад на Томас Хаммарберг за визита в Молдова от 26 до 28 април 2009 г.». Парламентска Асамблея на Съвета на Европа «Информационна записка относно функционирането на демократическите институции в Молдова: коментари към Резолюция 1666 (2009) относно функционирането на демократическите институции в Молдова» от 29 април 2009 г.

Рамковата Конвенция и могат негативно да повлияят за по-нататъшното изпълнение в Молдова на тази Конвенция.

14. Консултативният комитет приема под внимание, че Молдова на продължение на дълъг период се намира в тежка икономическа ситуация, която дърпа зад себе си повишаване на нивото на емиграция на населението. Комитетът отбелязва, че лица, отнасящи се към национални малцинства, също са подложени на това явление, макар, че Комитетът не разполага с данни, отразяващи етническия произход на емигрантите, вследствие на което той не може да прецени степента на участието на представителите на националните малцинства в миграционите процеси.

15. Резултатите от последната препис на населението, организирана през 2004 г., свидетелстват, че общото количество на лица, отнасящи се към национални малцинства, съществено се намали, и, съответствено, се измени и числеността на всяка от малцинствените групи.⁴

16. Консултативният комитет обръща внимание на това, че икономическия кризис в Молдова засяга всички сфери на дейността, в това число влияе и на обема на средствата, заделени за изпълнение на Рамковата Конвенция. Обаче Комитетът подчертава важността на консолидация на усилията за защита на националните малцинства, а именно по подобряването на вече постигнатите резултати и занижаване на вероятността за възникване на трудности в бъдеще.

17. Консултативният комитет нямаше възможност подробно да проучи положението на лицата, отнасящи се към национални малцинства в Приднестровието. Обаче Комитетът, във основа на информация, получена от различни източници, с тревога отбелязва случаи на нарушаване правата на човека, в това число и правата на малцинствата на територията на Приднестровието.⁵ В частност, от момента на приемането на второто Заключение така и не се подобри положението на учащите се и на преподавателите в училища с обучаване на държавния език с използване на латинската графика.

Законодателната база и институционни структури

18. Властите предприеха мерки за по-нататъшното развитие на системата за защита на правата на малцинствата и спазване на съществуващото законодателство, основно в сферата на образованието. Обаче Комитетът отбелязва, че по-нататъшните мерки за допълнение на съществуващото законодателство не бяха предприети, въпреки, че това е предвидено в Закона от 2001 г. (нататък - Закон за малцинствата) за правата на лица, отнасящи се към национални малцинства и правния статут на организациите им. Този закон предполага внасяне на поправки в действащото законодателство с цел избягване на наличие в него на противоречия на Закона за малцинствата, а също

---

⁴ Съгласно преписа на населението през 1989 г. числеността на лица, отнасящи се към национални малцинства, съставляше 35,5%, в това число: 13,8% - украинци, 13% - руснаци, 3,5% - гагаузи, 2% - българи, 1% - евреи, 0,3% - цигани и т.н. Обща численост на населението съставляше 4 335 360 човека. Данните от преписа през 2004 г. демонстрират намаляване на числото на населението до 3 383 332 човека. Лица, отнасящи се към национални малцинства, съставят само 23,8%: украинците наброяват 8,4%, руснаците – 5,9%, гагаузите – 4,4%, румънците – 2,2%, българите -1,9%, циганите - 0,4%, евреите – 0,1%, другите националности – 0,5%.

⁵ Вж. горния параграф 3. Вж. също Европейския съд по правата на човека: делата Кълдаре и други 42 срещу Молдова и Русия (жалба № 8252/05), Катан и други 27 срещу Молдова и Русия (жалба № 43370/04) и Черкавски и други 98 срещу Молдова и Русия (жалба № 18454/06).

приемане на законодателни актове, гарантиращи спазване на Закона.⁶ Консултативният комитет изразява загриженост от недостатъчното спазване на съществуващите закони и смята, че е необходимо да се предприемат по действителни мерки за осигуряване на утвърдените в тях права на лица, отнасящи се към национални малцинства.

19. Отбелязва се, че от момента на приемане на второто Мнение на Консултативния Комитет държавните органи започнаха да отделят по-малко внимание за решаване на въпроси, засягащи националните малцинства и на политиката в дадената област. Намаляване обема на средства, заделени на Бюрото за междуетническите отношения за осъществяване на дейността му, занижаване статута на Бюрото, а също и ликвидация в структурите на Министерството на образованието Управление по образование на малцинствата свидетелства за намаляване на поддръжка (с гуманитарни и финансови ресурси) на мероприятия по изпълнение на Рамковата Конвенция. Относно системата за заделяне на средства за спазване и развитие на културното наследство на националните малцинства, представителите им изразяват съжаление по повод на недостатъчна прозрачност на тази система и ограниченото участие в този процес на организациите и представителите им.

20. От 1989 г. не са приети нови закони, засягащи статута на езиците в Молдова.⁷ И сега възникват дискусии относно езиковата принадлежност на различни групи в обществото, обаче те вече се характеризират с по-голяма съдържаност, отколкото десет години преди. Консултативният комитет е обезпокоен и от неотдавна възникналата напрегната ситуация около проблемите, свързани с езиковата принадлежност и идентичността, а също и от възможното влияние на такова положение на нещата на сплотеността на молдовското общество (вж. също параграф 21).

21. В процеса на разглеждане се намират законопроекти, насочени на защита от дискриминация и засилване на наказания за подстрекателство към насилие на почва на ненавист или расова неприязън. Консултативният комитет изразява надежда за скорошно встъпване в сила на нови закони, което ще способства повишаването на ефективността в борбата с дискриминацията, расизма и за формиране в средата на широките обществени маси осъзнаване на необходимостта на разрешаване на данните проблеми. В тази сфера особена роля се отвежда на парламентарните адвокати и за това е много важно да се продължава да им се оказва адекватна поддръжка.

Межкултурен диалог и толерантност

22. Въпреки че отношения на лица, отнасящи се към национални малцинства, в Молдовското общество се остават мирни, съобщава се че неотдавна възникнала напрегната ситуация около въпросите за езикова и национална идентичност. Особено беспокойство предизвиква това, че лингвистическите разногласия се използват с политически цели и се преподнасят в качество си на основна причина за социално разцепване. Нещо повече, лица, принадлежащи към определени групи,

---

⁶ Вж. Член 29 на Закона за права на лицата, отнасящи се към национални малцинства, и правния статут на организациите им, приет на 19 юли 2001 г.

⁷ Законът за функциониране на езиците е приет през 1989 г.

такива както имигранти и цигане, време от време се сблъскват с проява на нетърпимост, която понякога се пропагандира от СМИ и се подлагат на оскърбления и действия от дискриминационен характер.

23. Липса на плурализъм, а също и чрезмерно ограничаване на свободата на словото в СМИ предизвикват особено безпокойство. Именно в контекста на продължаващи се дебати около лингвистичната принадлежност, някои СМИ пропагандират нетърпимост, а понякога и способстват за разпалване на ненавист. Обществените СМИ неадекватно отразяват културното разнообразие на молдовското общество, въпреки на съществуване на теле- и радиопредаване на езиците на малцинствата.

24. Въпреки, че в последните няколко години бе организирано обучаване на сътрудниците на полицията по въпроси за правата на човека и на малцинствата, различни източници продължават да съобщават за случаи на неуважително и грубо поведение на полицията.⁸ Някои представители на националните малцинства, а именно имигранти и лица, принадлежащи към нетрадиционните религиозни групи, а също циганите заявяват за случаи на лошо обръщение, за изпълване на насилие, незаконно задържане и обиски на улиците, а също и за други форми на застрашаване и притесняване от страна на полицията.

Право на свобода за вероизповедание

25. Мюсюлманските организации нееднократно се са обръщали относно признаването на Ислямския култ в Молдова, в това число след встъпването в сила през 2008 г. на новия Закон за религиозните култове. Тези обръщения не бяха удовлетворени. Нещо повече, представителите на мюсюлманските общини се оплакват от обиски и други форми на агресия от страна полицията.

26. Много е важно да се започне открит диалог помежду властите и представителите на мюсюлманската религия относно въпроса за регистрация на Ислямския култ в Молдова. В контекста на приетото от Европейския съд по правата на човека решение по делото *Масаев срещу Молдова*⁹ властите следва да осигурят правото на вярващите мюсюлмани и на лица, отнасящи се към други религии, за изразяване на религиозната си принадлежност, за създаване на религиозни институции, организации и асоциации.

Права на лица, отнасящи се към национални малцинства, в областта на образованието

27. Молдова осъществи ред мерки по подготовка на помогала и други педагогически материали за изучаване на езиците на малцинствата. Продължават да функционират експериментални училища с обучаване на някои езици на малцинствата. Обаче, по-нататъшното развитие на системата на преподаване на езиците на малцинства и обучаване на тези езици се затруднява от недостиг на ресурси, а именно учебници и, съответствено, на обучени преподаватели.

28. Преподаването на държавния език на лица, отнасящи се към националните малцинства, както в рамките на училищната програма, така и в другите учебни

---

⁸ Вж. по горе бележка 3.

⁹ *Дело на Масаев против Молдова*, жалба № 6303/05, Решение на съда от 12 мая 2009 г. Решението на съда не е окончателно. (Член 44, параграф 2 на Европейската Конвенция по правата на човека)

заведения, остава неудовлетворително, въпреки на различни програми, реализовани в последните няколко години. Необходимо правителството да прилага комплексна стратегия за разширяване на достъп и подобряване качеството на преподаването в дадената област, тъй като много от представителите на националните малцинства не владеят или в малка степен владеят държавния език. Това се отразява на участието им в социално-икономическия живот на страната и в обществените дела.

Положение на циганите

29. Въпреки на добрите условия на проживяване на някои представители на циганското малцинство в Молдова, мнозинството цигане продължават да изпитват сериозни трудности в повседневния живот и положението им значително не се подобрило от момента на приемането на предните Мнения на Консултативния комитет. Условията за проживяване на циганите в мнозинствата села остават да се неудовлетворителни. Те са изолирани от обществото. Нивото на безработицата и бедността при циганите е по висока, отколкото при другото население. Нивото на образованието на циганите като цяло остава ниско, въпреки на мерките по привличането им към обучаване в училища. Ефективното участие на циганите в обществените дела посредством изборните органи, а също участието им в държавното управление остава крайно ограничено.

30. Властите разработиха План за действия по поддръжка на циганите за период 2007-2010 години, включващ мероприятия в областите на образованието, трудоустройството, социалната защита, здравеопазването и културата. Консултативният комитет отново изразява беспокойство по повод недостатъчно ефективното изпълнение на много от положенията на дадения План. Комитетът смята за необходимо приемане на по ефективни мерки и да се задели допълнителен обем средства за имплементация на Плана с цел осигуряване на значително и дългосрочно подобряване на положението на циганите. Важно е развитие на диалога с циганските организации и представители, а също въвличеното им в реализация, мониторинг и преценка на стратегиите и плановите за мерки по подобряване положението на циганите.

Правата на лица, отнасящи се към национални малцинства, на ефективно участие

31. Лица, отнасящи се към националните малцинства, като цяло добре са представени в изборните органи на централно и местно ниво. Обаче съществуват препятствия за ефективното участие на представителите на националните малцинства в политическия живот на страната и в процеса за приемане на решения. В частност ограниченията, установени със Закон за политическите партии от 2008 г., затрудняват защитата на законните интереси на малцинства и могат негативно да се отразят на участието им в обществените дела.

32. Участие на лица, отнасящи се към националните малцинства, в държавното управление остава ограничено и ефективен мониторинг в тази сфери не се провежда. Особено незначително е представителството на малочислените малцинства и циганите. Необходимо е да се приемат допълнителни мерки по подготовка и преподготовка, в това число по изучаването на държавния език, на лица,

принадлежащи към националните малцинства с цел въвличане им в държавното управление на всичките нива.

33. Към Бюрото за междуетническите отношения продължава да функционира Координационен Съвет на етнокултурните организации. Советът обединява широк кръг организации на различни национални малцинства, включвайки асоциации на имигрантите. Обаче представителите на малцинствата изразяват съжаление по повод занижаване в последните години статута на Съвета и предлагат на органите, приемащи решения, в пълен обем да използват възможностите на потенциала му в качеството си на консултативен орган по въпроси на националните малцинства.

34. Функционирането на Гагаузката автономия се усложнява от ред несъответствия в разпределението на полномочията помежду централното Правителство и властите на Гагаузия. Има необходимост от провеждане на по-нататъшен диалог с цел повишаване ефективността на функционирането на автономията.

II. КОМЕНТАРИ КЪМ ОТДЕЛНИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ

Член 3 на Рамковата Конвенция

Критерии за гражданство при определяне на понятието «национално малцинство»

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

35. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативния комитет приветстваше факта, че Молдова на практика приложи комплексния подход в уреждането на контакти с представителите и организациите на националното малцинство.

36. Обаче Комитет изрази съжаление във връзка с това, че действието на Закон № 382 от 28 август 2001 г. за правата на лица, отнасящи се към националните малцинства, и правния статут на организациите им се разпространява само на лица, имащи молдовско гражданство. Комитетът отбеляза, че лица от чужд произход продължават да се сблъскват с трудностите при получаване на молдовско гражданство.

Съвременно положение

37. Въпреки на позитивния опит, отбелязан в член 34, Консултативният комитет отбелязва, че гражданството остава като важно условие за предоставяне на лица, отнасящи се към националните малцинства, защита, залегнала в Закона за правата на лица, отнасящи се към националните малцинства, и правния статут на организациите им.¹⁰

38. Консултативният комитет позитивно оценява, че молдовските власти на практика приложиха конструктивен подход към установяване на връзки с различни групи, проживаващи в страната, и именно това, че представителите на обединенията на имигрантите влизат в състав на Координационния съвет на етнокултурните организации (вж. също коментарите към Член 15).

Препоръки

39. Консултативният комитет апелира властите да прилагат комплексен подход в отношенията с представителите на малцинствата, проживаващи на територията на Молдова.

40. Консултативният комитет препоръчва на властите да включват в областта на прилагане на Рамковата Конвенция, по възможност, лица, принадлежащи към други групи, в това число неграждане, а също да се распространи на тях действието на вътрешното законодателство, засягащо малцинствата.

Член 4 на Рамковата Конвенция

Борба с дискриминация

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

41. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет отбелязва, че официално се съобщаваше само за някои случаи на дискриминация по националния белег, а също и отбелязва недостатъчната осведоменост на обществеността за проблемите на дискриминация. Комитетът подчерта необходимост за предоставяне на парламентарните адвокати на допълнителна поддръжка.¹¹

Съвременно положение

42. Консултативният комитет с интерес отбелязва, че са били предприети мерки за подобряване на правната база в областта на предотвратяване и борба с дискриминация. Беше разработен нов законопроект по борба с дискриминация, призван да допълни съществуващото законодателство и да го направи по достъпен. В частност, Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва, че този законопроект внася изменения в процедурата на предоставяне на доказателства в

---

¹⁰ Вж. също доклад по въпроса за негражданите и правата на малцинствата, CDL-AD(2007)001, Венеция, 18 януари 2007 година.

¹¹ Институтът на омбудсмана, известен като Молдовски център по правата на човека, формира три парламентарни адвоката.

съда и установява, че действия, насочени на продвижане на равноправие не трябва да се разглеждат като дискриминация.

43. Приемането на поправки към членове 176 и 346 на Наказателния кодекс ще способства засилване на защита от дискриминация, и съответствено, за разширяване възможностите за прилагане на санкции при извършване на дискриминационни действия, включвайки дискриминации по етничен или национален белег.

44. Консултативният комитет позитивно оценява настоящите промени и изразява надежда на това, че новия антидискриминационен закон и поправките към Наказателния кодекс ще бъдат приети от Парламента.

45. Консултативният комитет има сведения за няколко случая на прояви на дискриминация по етничен или национален белег. Информация за тези случаи постъпваше от различни източници, предимно от представителите на циганското малцинство. Ограничено количество прояви на дискриминация, за които бил информиран Комитета, се обяснява с такива фактори, както липса на официална система на мониторинг за прояви на дискриминация и расизъм, недостатъчната осведоменост на потенциалните жертви на органите на съдебната власт, на правоохранителните органи и обществото изцяло по настоящия проблем. Консултативният комитет положително оценява дейността по разработване на новия План за действия по правата на човека за период 2009-2012 години, в който, съгласно предоставената на Консултативния комитет информация, се планира да се включи дял, засягащ мероприятия по борба с дискриминация.

46. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва, че парламентарните адвокати продължават да играят важна роля в защитата на правата на човека, в това число и правата на малцинствата. С цел упростяване на достъп към дадената институция бяха открити районни офиси. Консултативният комитет с интерес отбелязва, че към задълженията на парламентарните адвокати се отнася информирването на обществеността относно проблемите на дискриминация. Комитетът се придържа на мнение, че властите са длъжни да продължават да оказват на парламентарните адвокати надлежаша поддръжка с цел осигуряване ефективността на работата им на централно и местно ниво.

Препоръки

47. Много е важно в приоритетен ред да се приеме новия антидискриминационен закон. На властите се препоръчва редовно да се провежда мониторинг на прояви на дискриминация. Консултативният комитет апелира властите да осигурят пълно и ефективно изпълнение на разработания План на действия за правата на човека (2009-2012), в това число мероприятия по борба с дискриминация.

48. Консултативният комитет препоръчва на властите да продължават да оказват на парламентарните адвокати надлежаша поддръжка с цел осигуряване ефективността и независимостта им в работата по предотвратяване и борба със всичките форми на дискриминация.

Положение на циганите

Изводи на двата предходни цикъла на мониторинг

49. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет бе изразил безпокойство по повод социално-икономическите трудности, с които се сблъскват представителите на циганското малцинство, което в повечето случаи довежда към социална изолированост и маргинализация. Съобщаваше се също и за дискриминация на циганите.

Съвременно положение

50. Съгласно информацията от различни източници, циганите нямат равни възможности за трудоустройство, осигуряване с жилище, здравеопазване, образование и достъп към придобиване на земя, към процеса на приватизацията (вж. също коментарите към Член 15). Консултативният комитет обезпокоен от факта, че циганите недостатъчно са информирвани, в това число и за своите права и нямат пълен достъп към правосъдието. Консултативният комитет изразява дълбоко съжаление във връзка с това, че от момента на провеждането на предишните цикъли на мониторинг положението на циганите съществено не се измени.

51. В хода на визита в Молдова Консултативния комитет от неправителствени източници беше информиран за това, че някои цигански деца не минават процедурата за регистрация при раждане и нямат акт за раждане. Това става по различни причини, в това число и по причина на недостиг на средства, необходими за заплащане на глоби за не навременната регистрация, а също и раждане на детето по време на пребиваването на родителите в чужбина. Липса на акт за раждане и на други документи, удостоверяващи личността, води към сериозни последици, в това число затрудняват достъп към здравеопазването и социалната защита. Консултативният комитет отбелязва, че властите разглеждат тези проблеми и апелира при разкриване на такива случаи да се приемат необходими мерки.

Препоръки

52. Консултативният комитет препоръчва на властите да приемат поефективни мерки в борба с неравноправието на циганското население и да засилят борбата с дискриминация в различните области по отношение към него. Необходимо е да се информират представителите на циганското малцинство за правата им и да им се осигури свободен достъп към правосъдието.

53. Консултативният комитет апелира властите да отделят особено внимание на възможни случаи за липса у циганите на документи, удостоверяващи личността и да се приемат действителни мерки за решаване на този проблем.

Събиране на данни

Изводи на двата предходни цикъла на мониторинг

54. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет отбеляза недостиг на достоверни данни относно положението на лицата, принадлежащи към националните малцинства.

Съвременно положение

55. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва, че данните за препис на населението през 2004 г. частично възпълняват недостиг на информация за лица, принадлежащи към националните малцинства.¹² Обаче, сведенията относно езиковата и етническата принадлежност/происход са лишени от определена доля достъверност по причина, че при провеждането на преписа някои от анкетираните не

---

¹² Виж по горе бележка 3.

бяха обективни. Формулирането на въпросите относно етничността/езика бяха неточни, което преизвикваше неразбиране от разпитваемите лица, принадлежащи към националните малцинства.¹³ Числеността на представителите на циганското малцинство също остава дискусийна.¹⁴

56. Препис на населението през 2004 г. се явява за основен официален източник на статистическите данни относно етническата идентичност. Регистър на населението, който се създава в настоящо време, също съдържа информация за етнически произход на регистрираните лица (въпросът за етническия произход при регистрация не е задължителен). Властите не провеждат събиране на други официално-статистически данни относно етническия произход на жителите на страната. Властите информираха Консултативния комитет за недостиг на средства за осъществяване на тази дейност.

57. Консултативният комитет смята, че са необходими допълнителни, достоверни и обновени сведения за социално-икономическото положение и нивото на образованието на лица, принадлежащи към националните малцинства. Липса на подобни данни затруднява приемането от страна на властите на необходими мерки за решаване на проблеми, с които се сблъскват представителите на националните малцинства. Това затруднява, в частност реализация на Плана за действия по поддръжка на циганите, във връзка с това, че той бе разработен във основа на данните от преписа на населението през 2004 г., а в настоящо време числеността на циганското население, съгласно оценките, е до някъде по висока (вж. по горе параграф 54).

58. Консултативният комитет напомня, че събиране на данни относно етническия произход, например, посредством организация на допитвания на трудящите са, посредством на домашно анкетироване, социологически допитвания и изследвания ще способства на разработка на по ефективна политика относно националните малцинства. Комитетът също подчертава, че при събиране, обработка и разпространяване на информация за етническия произход на лица важно е да се спазват мерките, предвидени, в частност в Препоръките (97)18 на Комитета на Министрите за защита на конфиденциалната информация, събрана и обработена със статистическа цел.

59. Консултативният комитет отбелязва, че следващата препис на населението се планира за 2012 г. В процеса на подготовка на тази препис необходимо е да се отчитат препоръките на Международната експертна група по мониторинг на преписа през 2004 г., а именно препоръките, засягащи събирането на данни относно етническата и езиковата принадлежност. Важно е в процеса на подготовката на преписа да бъдат привлечени лица, принадлежащи към националните малцинства, особено важно е да се привлекът националните малцинства към подготовката на въпросници на различни езици на малцинствата, към разработка на съдържанието на анкетите, във връзка с това, че една от главните проблеми на преписа през 2004 г. бе неясното и некоректното формулиране на въпросите.

Препоръки

¹³ Вж. финалния доклад на Международната експертна група за мониторинг на препис на населението и жилищния фонд на Молдова през 2004 г.

¹⁴ Съгласно преписа през 2004 г. 12 271 човека се са идентифицирали като цигани (0,4% от населението). Регистър на населението през 2008 г. съдържа данни за 20 888 регистрирани представители на циганското малцинство (източник: Държавния отчет). Изследване на положението на циганите в рамките на програмата на развитие ОНЕ (вж. бележка 27), оценвайки числеността на циганите показва цифра 15 000 човека. Другите неправителствени източници издигат тази цифра до 250 000 човека.

60. Консултативният комитет апелира властите да продължат събиране на информация относно положението на националните малцинства, но при това строго да се спазват международните стандарти в областта на защита на персоналните данни.

61. Властите трябва да осигурят ефективно участие на представителите на националните малцинства в процеса на подготовка на новата препис на населението, а също така и да гарантират спазване на международните препоръки в дадената област.¹⁵

Член 5 на Рамковата Конвенция

Институции и политика в областта на защита на националните малцинства

Изводи на двата предходни цикъла на мониторинг

62. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет като цяло положително оцени действията на властите по продвижане на културното наследство на лицата, принадлежащи към националните малцинства, за съхраняване поликултурността в молдовското общество.

Современно положение

63. Консултативният комитет приветства включване в съдържанието на Плана за действия по правата на човека на 2004-2008 години на дал, посветен на защита на националните малцинства. Комитетът също отбелязва, че в Плана на дейността на Молдовското Правителство през 2005-2009 години се съдържа споменаване за националните малцинства.

64. Консултативният комитет изразява съжаление във връзка с това, че от 2004 г. се намали поддръжката, оказвана на Бюрото за междуетническите отношения, както на главния орган в сферата на защита на националните малцинства и че неговия статут бе занижен. В настоящо време Бюрото испытва недостиг на кадри и на финансови средства, необходими за ефективно осъществяване на дейността му. Консултативният комитет също обръща внимание на факта, че през 2007 г. Управлението по образование на националните малцинства в структурата на Министерството на образованието, работата на което високо се оценяваше от страна на националните малцинства, беше ликвидирана (вж. също коментарите към Член 12).

Препоръки

65. Консултативният комитет изразява надежда на това, че на сферата на поддръжка на националните малцинства ще се отделя повече внимание в по нататъшните планове и в програмите на дейността на молдовското Правителство. Комитетът препоръчва на властите да оказват необходима поддръжка на Бюрото по междуетническите отношения в осъществяваната от него дейност в качеството си на координатор на държавната политика в областта на националните малцинства и междуетническите отношения.

66. Необходимо е в по голяма степен да се съдейства на министерствата в решаване на проблема на националните малцинства, в частност на Министерството на образованието.

---

¹⁵Вж. сайта www.unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/census3.htm раздел статистически данни на ООН: «Принципи и стандарти за провеждане на препис на населението и жилищния фонд (P&R)», 2-ра редакция

Поддръжка на съхраняването и развитие на идентичността и културното наследство на националните малцинства

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

67. В рамките на предходните цикъла на мониторинг Консултативният комитет призова властите да съдействат за по-голямо въвличане на лица, принадлежащи към националните малцинства, в процес на приемане решения относно предоставяне на държавна поддръжка. Комитетът също препоръча да се разгледа възможността да се увеличи поддръжката на някои групи, в частност, украинското, циганското и гагаузското малцинство.

Современно положение

68. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва, че властите продължават да оказват на националните малцинства различни форми на поддръжка, например, съдействие на музеите, организиране на фестивали и установяване на паметници. Домът на националностите в Кишинэу играе важна роля в дейността на организациите на националните малцинства.

69. Обаче много от участниците във срещи с Консултативния комитет изразяваха недоволство относно недостатъчната прозрачност на системата за предоставяне на помощ на организациите на малцинства и недостатъчното участие на представителите на малцинствата в процеса на приемане на решения в дадената сфера. Консултативният комитет подчертава особена важност за участие на представителите на националните малцинства, в това число и на малочислените групи, в процес за приемане на решения относно предоставяне на държавна помощ.¹⁶

70. Консултативният комитет отчита, че в някои от градовете, например в гр. Отачъ, бяха приети специални стратегии относно циганите, обаче той отбелязва, че има съобщения на цигани за отказ на местните власти за поддръжка на мероприятията им по съхраняване и продвижане на циганската самобитност и култура.

71. Представителите на други малцинства също се оплакват от недостаточна поддръжка на инициативите им, особено малочислените етнически групи, такива като татари, които се сблъскват с трудностите при организация на мероприятия по съхраняване на езика. Представителите на гагаузското малцинство утвърждават, че предприетите мерки по съхраняване и развитие на гагаузския език и култура са неудовлетворителни.

Препоръки

72. Консултативният комитет препоръчва на властите да гарантират, че оказване на поддръжка в дейността на организациите на националните малцинства ще бъде транспарентна и на централно и на местно ниво.

---

¹⁶ Вж. коментарите на Консултативния комитет по Рамковата Конвенция за защита на националните малцинства относно ефективното участие на лица, принадлежащи към националните малцинства, в културния, социално-икономическия живот на страната и в воденото на държавните дела.

73. Консултативният комитет се обръща към властите да отделят повече на потребностите на всички национални малцинства, включвайки малочислените етнически групи, в сферата на съхраняване и развитие на културата и езика им.

Член 6 на Рамковата Конвенция

Междуетнически и межкултурни отношения

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

74. В рамките на предходните цикъла на мониторинг Консултативният комитет отбеляза, че, въпреки на установените хармонични междуетнически отношения в молдовското общество, лингвистическите разминавания и търсене на пътеца за утвърждаване на националната и държавната идентичност продължават да преизвикват напрежение.

75. Консултативният комитет е обезпокоен от проявите на нетърпимост по отношение към лица, принадлежащи към определени малцинства, а именно към циганите и неевропейските имигранти, а също и към лица, принадлежащи към нетрадиционни религиозни групи.

Современно положение

76. Въпреки на мирните отношения помежду лица, принадлежащи към различни групи, напрежение около езиковите проблеми редовно се засилва. Консултативният комитет изразява загриженост относно обстановката около тези проблеми след парламентарните избори на 5 априля 2009 г. Комитетът също е загрижен и от случаите на нарушаване на правата на човека, имащи място след парламентарните избори.¹⁷

77. По мнение на Консултативният комитет, лингвистическите разногласия се използват с политически цели и се представят в качество на основна причина за разцепване в обществото. В политическите дискусии се забелязват случаи на проява на нетърпимост на почва на езиковата принадлежност. Консултативният комитет е обезпокоен от тези тенденции и смята, че те могат да нанесат вреда на сложилите се в молдовското общество отношения.

78. Съгласно информация от различни източници, циганите и имигрантите продължават да се сблъскват с предубеждения, с прояви на нетърпимост, а понякога и подвържени на оскорбления и действия от дискриминационен характер, макар, че официално се регистрират незначително количество жалби. Действащото законодателство в сферата на предотвращаване на расова неприязън и дискриминация рядко се прилага. Има случаи на прояви на нетърпимост по отношение към представителите на нетрадиционните религии. Бяха регистрирани отделни случаи на антисемитизъм, такива като провокационни речи, оскверняване на еврейските паметници и гробища.

79. Представителите на имигрантите информираха Консултативния комитет за пречки, с които те се сблъскват при извършване на религиозните обреди (вж. също коментарите към Член 8) и при получаване на визи за пътуване в чужбина. Това затруднява процеса на интеграцията на имигрантите в молдовското общество,

---

¹⁷ Вж. по горе бележка 3.

въпреки на това, че много от тях живеят на територията на страната не една десетка години. Консултативният комитет отбелязва, че лица, опитващи се да получат молдовско гражданство, се сблъскват с трудностите във връзка с неправилното тълкуване на Закона за гражданство от органи, отговорни за негово прилагане, а също и с други административни бариери.¹⁸ Консултативният комитет подчертава важноста на разработката от страна на молдовските власти на ефективна интеграционна политика с цел затвърждаване на социалната солидарност.

Препоръки

80. Властите трябва да вземат по действени мерки по борба със всички форми на нетърпимост и установяване на атмосфера на взаиморазбиране и взаимоуважение, в това число уважение към религиозното многообразие. Особено внимание необходимо да се отдели на вземане на мерки по борба с нетърпимостта и нетолерантните речи в политиката.

81. Действия от дискриминационен или антисемитски характер по мяра на необходимост трябва грижливо да се разследват и да се наказват. Властите се длъжни да провеждат систематичен мониторинг на подобни действия.

82. Консултативният комитет препоръчва на властите да развиват политиката за съдействие на интеграция на имигрантите в молдовското общество, в това число да вземат мерки за решаване на конкретните проблеми, с които се сблъскват имигрантите в процеса на получаване на молдовско гражданство.

Средства на масовата информация

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

83. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет изрази безпокойство във връзка с това, че СМИ-те изпълват за пропаганда на нетърпимост, а също и от недостиг на плурализъм в дейността на молдовските СМИ.

Современно положение

84. Консултативният комитет е загрижен от съобщения от различни източници за влошаване на ситуацията в сферата на СМИ в Молдова. Многобройните национални и международни отчети, представени на разглеждане в Консултативния комитет, указват на недостиг на плурализъм, а също и на чрезмерното ограничаване на свободата на словото, особено в последно време.

85. Консултативният комитет е обеспокоен от факта, че някои от СМИ пропагандират нетърпимост, а понякога и ненавист, особено в контекста на продължаващите се дебати около езиковата принадлежност. Посредством СМИ се разпространяват стереотипи, предубеждения, а понякога и нетолерантни изказвания,

---

¹⁸ Вж. Третото Заключение по Молдова на Европейската комисия срещу расизъм и нетърпимостта (ЕКРН) от 14 декември 2007 г. (CRI (2008) 23).

насочени срещу циганите, евреите и чужденците, макар, че в органите на надзора за СМИ жалби на такива действия не са постъпили. Консултативният комитет не е бил информиран за каквито и да е конкретни мерки, предприемани от властите за борба с такива явления. Консултации с националните малцинства по дадените въпроси не се провеждат. Комитетът смята, че такава ситуация противоречи на принципите, заложи в Член 6 на Рамковата Конвенция.

86. Консултативният комитет приветства приемането през юли 2006 г. Кодекса на телевизията и радио, забраняващи всички форми на подстрекателство към ненавист на почва на расова, религиозна, национална и сексуална принадлежност. Кодексът съдържа също и положения, регламентиращи предавания на езиците на малцинствата (вж. също коментарите към Член 9). Консултативният комитет отбелязва, че Координационния съвет по телевизия и радио е този орган, който е отговорен за мониторинг за спазване на Кодекса.

Препоръки

87. Необходимо да се приемат действителни мерки по прекратяване на разпространяване на предубеждения и нетолерантни изказвания на СМИ. Обаче тези действия не трябва да ограничават редакционната свобода на СМИ.¹⁹ Случаи на изказвания с нетолерантни речи, особено, разпалващи ненавист на почва на етническа или религиозна принадлежност, трябва да се преследват и наказват.

88. Необходимо да се осигури свободен достъп на обществеността до органите, осъществяващи надзор за дейността на СМИ, а също и към процедурите за подаване на жалби по повод на случаи на подстрекателство към ненавист и речи от дискриминационен характер. В рамките на контрола за дейността на СМИ трябва да се провеждат консултации с националните малцинства.

89. СМИ е необходимо да се използват за публично обсъждане на въпроси относно формиране на атмосфера на толерантност, за водене на межкултурния диалог, а също и с борба с дискриминацията, въвличайки в този процес както лица, принадлежащи към мажоритарното население, така и представителите на националните малцинства.

Полиция

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

90. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет изрази безпокойство от случаи на проява на дискриминация и жестоко обръщение на сътрудниците на полицията, особено по отношение към циганите и имигрантите.

Современно положение

91. Консултативният комитет изразява тревога във връзка със съобщения от различни източници за многобройни случаи на неподобащо поведение на полицията, имащи място след събитията на 7 април 2009 г.²⁰ Подобни действия

¹⁹ Вж. препоръките на Комитета на Министрите № R (97) 21 относно средствата на масовата информация и стимулиране на култура на толерантност, а също коментарите на Европейската комисия срещу расизма и нетърпимостта относно «борбата с расизъм при спазване на свободата на информация». Вж. Материалите на семинара, 16-17 ноември 2006 г. (www.coe.int/ecri).

²⁰ Вж. горе бележка 3

могат да окажат негативно влияние на атмосферата на толерантност и взаимноуважение в обществото.

92. Консултативният комитет бе информиран за това, че лица, принадлежащи към определени малцинства, а именно циганите, неевропейските имигранти и представителите на нетрадиционните религиозни групи време от време продължават да се подлагат на устни и физически оскърбления, на насилие, задържане и обиски на улиците, а също и на други форми на застрашаване и притесняване от страна на полицията. Нерядко са случаите на оскърбления на почва на расова неприязън. Вярващите мюсюлмани изразяват недоволство във връзка с обиски в местата на техните събрания. Не се провеждат системни разследвания на подобно поведение на полицията и назначаване, по мяра на необходимост, на наказания. Не съществува независим орган за мониторинг на поведение на сътрудниците на полицията и разглеждане на приетите жалби. Консултативният комитет е обеспокоен от тази ситуация, противоречаща на Член 6 на Рамковата Конвенция.

93. Въпреки на такъва ситуация, Консултативният комитет положително оценява организация на изучаването на сътрудниците на полицията за правата на човека и за правата на малцинствата, на особеностите за работа в полиетническото общество. В различните райони, включвайки места на компактно проживаване на националните малцинства, бяха организирани редовни срещи от сътрудниците на полицията и населението. Консултативният комитет с интерес отбелязва, че предоставяната на циганите квота за изучаване във висшите учебни заведения (вж. също коментарите към Член 12) се отнася и към полицейската академия; че са биле приложени усилия за привличане на циганите към работата в полицейските органи, макар, че, както се съобщава, до настоящо време представителите на циганското малцинство тази възможност не се използвали. Отбелязва се също, през 2006 г. бе приет Кодекс на полицейската етика и деонтология.

Препоръки

94. Консултативният комитет препоръчва на Молдовските власти да провеждат ефективно разследване на неправомерното поведение на полицията и, в случай на необходимост, да се прилагат санкции. Властите са длъжни да вземат резултативни мерки за пресичане на превишаване от страна на сътрудниците на полицията служебните си пълномочия и извършване от тяхна страна на оскърбителни действия, в това число от расистски характер. Необходимо е да се учреди ефективен и независим орган за провеждане на мониторинг на поведение на полицията и разследване на постъпващи относително това жалби.

95. Необходимо да се съдейства за привличане на лица, принадлежащи към националните малцинства, а именно циганите, към работа в полиция. Препоръчва се да се разшири практиката за инструктиране на сътрудниците на полицията в областта на правата на човека и малцинствата, а също и в областта на развитие на диалог помежду полицията и представителите на националните малцинства. Необходимо да се внедряват програми за изучаване на сътрудниците на полицията с оглед на особеностите за работа в полиетническото общество.

Член 7 на Рамковата Конвенция

Закон за политическите партии

Препоръки на двата предишни цикъла на мониторинг

96. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет бе обеспокоен, че положенията на Закона за политическите партии можеха да ограничат свободата на лица, принадлежащи към националните малцинства, да ограничат създаване на политически обединения и да попречат на тяхното активно участие в обществените дела.

Современно положение

97. През декември 2007 г. бе приет нов Закон за политическите партии. Консултативният комитет със съжаление отбелязва, че Законът забранява създаване на политически обединения по етнически или национален белег.²¹ Съгласно новия закон, като условие за регистрация на политическа партия се явява наличие на не по малко от 4 000 активни членове, живеещи в не по-малко от половината административно-териториални единици на страната, при това не по малко от 120 членове на тази партия трябва да живеят във всяка от посочените административно-териториални единици.²²

98. Макар че Консултативния комитет признава, че лица, принадлежащи към националните малцинства, могат да бъдат избрани в различни изборни органи по списъци от политическите партии, Комитетът е обеспокоен от това, че някои положения на Закона за политическите партии ограничават националните малцинства в създаването на политически обединения, представляващи техните законни интереси.²³ Такива партии ще могат да осигурят представителство на интересите на лица, принадлежащи към националните малцинства в изборните органи, в частност в местата на компактното живеене на малцинства (вж. също коментарите към Член 15). Консултативният комитет поставя под съмнение съответствие на тези положения на принципите, заложенни в Член 7 на Рамковата Конвенция.

99. Консултативният комитет обръща внимание на властите към своето Тематическо Заключение относно ефективното участие на лица, принадлежащи към националните малцинства в културния, социалния и икономическия живот и във воденето на държавните дела, съгласно което условия за регистрация на политическа партия «не трябва необосновано и чрезмерно да ограничават възможностите на лицата, принадлежащи към националните малцинства, да формират такива

---

²¹ Закон за политическите партии на Република Молдова, приет на 21 декември 2007 г.: Членове 3-6 «Създаване и дейност на политическите партии във основи на расова принадлежност, националности, етническият произход, език, религия, пол, имуществено положение или социален произход се забраняват».

²² Пак там. Членове 8-1: «За регистрация на политическа партия в Министерството на юстицията се подават следните документи: (...) (d) „учредителен документ, към който се прилагат списък на членовете на партията, число на които не може да бъде по-малко от четири хиляди (...). На момент на учредяването на партията членовете и трябва да живеят в не по-малко от половината на административно-териториалните единици на Република Молдова на второто ниво и при това не по-малко от 120 членове във всяка от посочените административно-териториални единици (...)».

²³ Вж. също Заключение на Венецианската Комисия № 431/2007 «Коментари относно законопроекта за политическите партии в Република Молдова», подготвено от Ханс Хайнрих Вогел (Швеция), и одобрено от Венецианската комисия на 71-то пленарно заседание (Венеция, 1-2 юни 2007 г.). Вж. също OSCE/ODIHR: Коментари относно законопроекта за политическите партии в Република Молдова», Варшава, 20 март 2007 г.

обединения и с това да ограничават участието им в политическия живот и в процес на приемане на решения».²⁴

Препоръки

100. Консултативният комитет препоръчва на властите да предприемат всички необходими мерки, в това число и законодателни, с цел устраниране на необосновани ограничения в създаването на политически партии, представляващи законните интереси на националните малцинства.

Член 8 на Рамковата Конвенция

Право на свобода на вяроизповядване

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

101. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет изрази безпокойство във връзка с затрудненията, с които се сблъскват мюсюлманите при опите официално да регистрират ислямския култ в Молдова. Комитетът бе информиран за агресия на полицията по отношение към мюсюлманските вярващи в местата на извършването им на религиозните обреди. Комитетът също съжаляваше, че молбата на татарското малцинство за заделяне на отделни места за погребения на гробищата в гр. Кишинэу, не бе удовлетворена от властите.

Современно положение

102. Консултативният комитет приветства факта, че на гробището в гр. Кишинэу бяха заделени отделни места за погребения на мюсюлманите и поканва властите да съдействат за диалог с представителите на малцинства за разрешаване на подобни проблеми в бъдеще.

103. Консултативният комитет отчита, че новия Закон за религиозните култови встъпи в сила през август 2007 г. Съгласно Закона, задължението за регистрация на религиозните организации се възлага на Министерството на юстицията. Предполагаше се, че новия Закон ще способства на съкращаване на административните бариери, възникващи във връзка с регистрацията на религиозните конфесии.

104. В същото време Консултативният комитет отбелязва, че мюсюлманските организации, а именно Духовната организация на мюсюлманите на Молдова, след встъпването в сила на новия закон нееднократно подаваше заявления за регистрация, които не бяха удовлетворени. От една страна, властите обясниха на Консултативния комитет, че тези заявления не бяха съставлени във съответствие с изискванията на Закона за религиозните култове. От друга страна, представителите на мюсюлманското малцинство подавали жалби относно необоснованите и чрезмерните административни препятствия, възникващи при опитите да се регистрира култа им, а също относно и това, че властите се отказват да встъпват с тях в диалог по този проблем.

²⁴ Вж. Консултативен комитет по Рамковата Конвенция относно защитата на националните малцинства: Коментари относно ефективното участие на лица, принадлежащи към националните малцинства в културния, социалния, икономическия живот и воденето на държавните дела, 2008, параграф 76.

105. Консултативният комитет с тревога отбелязва, че вярващите мюсюлмани съобщават за продължаващо давление от страна на полицията, за нахлуване на полицията в местата на събранията, особено в петък по време на провеждането на религиозните служби, за чрезмерния контрол, в това число и финансов. Мюсюлманете също изпитват трудности с аренда на помещения за извършване на религиозните обреди поради липса на официална регистрация.²⁵

106. Консултативният комитет смята тази ситуация за тревожна. По мнение на Консултативният комитет това, че мнозинството на молдовското население се отнася към православната църква, не трябва да ограничава свободата открито да се изповядва своята религия и правото да се създават религиозни учреждения, организации и асоциации, гарантируеми от Член 8 на Рамковата Конвенция.

Препоръки

107. Консултативният комитет препоръчва на молдовските власти да започнат диалог с представителите на мюсюлманската религия относно въпроса за регистрация на ислямския култ в Молдова. Съгласно от приетото решение от Европейски съд за правата на човека по делото *Масаев срещу Молдова*,²⁶ на властите се препоръчва да осигурят правото на вярващите мюсюлмани, а също и на лица, принадлежащи към други религиозни конфесии, на свобода на вероизповидание и правото за създаване на религиозни учреждения, организации и асоциации без необосновани и чрезмерни пречки. За тези цели са необходими допълнителни мерки по поддръжка и консултации.

Член 9 на Рамковата Конвенция

Законодателни основи за достъп на националните малцинства към средствта на масовата информация

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

108. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативния комитет положително оцени действията на властите относно разширяването на достъпа на лица, принадлежащи към националните малцинства, към електронните средства на информация, в частност посредством свършенстването на законодателството.

Современно положение

109. Консултативния комитет отбелязва приемането през юли 2006 г. на Кодекс на телевизия и радио, който установява нови правила относно използването на езиците в процеса на предаването. Кодексът предвижда увеличаване обема на вещание на държавния език, започвайки от 2010 г. до 70 - 80%. По рано квотата на теле- и радиовещанието на държавния език съставляваше 65%. Даденото положение на Кодекса непосредствено засяга градовете Кишинэу и Бэлц и прилежащи към тях територии и не засяга местата на компактното проживяване на националните малцинства. Консултативният комитет с тревога отбелязва, че във връзка с

²⁵ Вж. Европейски съд по правата на човека, дело *Масаев срещу Молдова* (жалба № 6303/05), решение на съда от 12 май 2009 година. Изнесеното решение не се явява за окончателно. (Член 44 § 2 на Конвенцията).

²⁶ Пак там

установяването на посочената квота, частните радиостанции и телевизионните канали няма да имат възможност да транслират предавания на езиците на малцинствата в градовете Кишинэу и Бэлц, въпреки, че в тези градове живее значителен брой представители на националните малцинства. В същото време Консултативният комитет отбелязва широка достъпност на програми на други езици на радио- и телевизионните компании на съседните страни, ретранслируеми на територията на Молдова.

110. Консултативният комитет отбелязва, че в местата на компактното проживяване на националните малцинства програмите на обществената телевизия и радио трябва да са не по-малко от 20% от общия обем на излъчваните програми и частните радиостанции и телевизионни компании, водещи програми на езиците на малцинствата, трябва да отделят 20% от общия обем на програми на държавния език

Препоръки

111. Консултативният комитет поканва властите да създадат необходими условия на съществуващата езикова квота в теле- и радиовещанието да не пречат на функционирането на СМИ на езиците на малцинствата.

Теле- и радиовещание на езиците на малцинствата

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

112. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет бе посочил, че, въпреки на наличието на радио- и телепрограми на езиците на малцинствата, тяхното количество не удовлетворяваше потребностите на лицата, принадлежащи към националните малцинства. Това особено касае украинското малцинство, а също и малобройните малцинства. Също бе отбелязано и недостиг на предавания на езиците на малцинства в селските местностите с компактно проживяване на националните малцинства.

Современно положение

113. Консултативният комитет отбелязва, че обществената телевизия и радио продължават да излъчват програми на езиците на малцинства (украински, гагаузски, български, цигански и руски - TV), а също и програми на руски език за всички национални малцинства. Общественото радио в допълнение към изброените езици транслират също програми на идиш и полски език.

114. Обаче Консултативният комитет е притеснен от влошаването на ситуацията в сферата на вещание на езиците на малцинства след приемането на второто Мнение. В хода на срещите с Консултативния комитет представителите на малцинствата подчертаваха, че след реорганизация на общественото радио и телевизия през 2004 г. значително се намали обема на вещанието на езиците на малцинства и програмите за националните малцинства вече не се транслират в прайм-тайм. Те информираха за влошаване на качеството на програмите във връзка с недостиг на средства и ограничаване на редакционната свобода на лицата, отговорни за випуск на програмите на езиците на малцинства по каналите на обществената телевизия. Съгласно мнението на представителите на националните малцинства, обществените СМИ неадекватно отразяват поликултурния характер на молдовското общество.

115. Консултативният комитет бе информиран за това, че лица, принадлежащи към националните малцинства в местата на компактното проживяване, са лишени от възможността да гледат качествени програми на езиците на малцинства в прайм-

тайм. При това положение, за получаване на информация на езиците на малцинствата, те са принудени да се обръщат към широкодоступни задгранични телевизионни и радио компании, предимствено към руските. Циганите, както и представителите на малкобройните малцинства, са ограничени от достъп към СМИ на родния им език.

Препоръки

116. Много е важно да се осигури ефективно спазване на положенията на Кодекса за телевизия и радио от 2006 г., особено на положенията, засягащи отразяването на културното, лингвистическото и религиозното разнообразие в молдовското общество. Необходими са допълнителни мерки с цел осигуряване на обществената телевизия на достатъчно количество програми на езиците на малцинства, в това число на езиците на малочислените национални малцинства.

Член 10 на Рамковата Конвенция

Лингвистична политика

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

117. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативния комитет обърна внимание на липса на ясна позиция в сферата на държавната лингвистична политика. На властите бе препоръчано в процеса на разработка на новото законодателство или стратегии в дадената сфера да проявяват сбалансирани подход и да отчитат всички особености на лингвистичната ситуация в Молдова и особеното ѝ въздействие от заинтересованите.

Современно положение

118. Консултативният комитет отбелязва, че след приемането на второто Мнение, законодателството, засягащо използване на езиците, не се измени, въпреки, че в обществото продължават дискусии относително проблемата на езиковата идентичност (вж. също коментариите към Член 6). Освен това, Консултативният комитет положително оценява това, че Молдова започна диалог с цел ратификация на Европейската хартия за регионалните езици или езиците на малцинства, и Комитетът се надява, че в близко бъдеще този документ ще бъде ратифициран от страна на Молдова.

119. Представителите на някои национални малцинства утвърждават, че възможностите за използване на езиците на малцинства, освен руския език, в отношенията с административните органи остават ограничени. Консултативният комитет, в частност е загрижен от съобщения от лица, принадлежащи към гагаузското малцинство, за това, че действащия Закон за гагаузското автономно териториално образование не способства за решаване на задачи за съхраняване на културата и езика на гагаузския народ - гагаузския език крайно рядко се използва в отношенията с административните органи (вж. също коментарите към Член 5).

120. Консултативният комитет разбира, че много от представителите на националните малцинства използват руски език в отношенията си с държавните

органи и че руския език си остава за език на междуетническото общение. Обаче Комитетът смята, че властите трябва да отделят повече внимание за съхраняването и продвижването на лингвистичната самобитност не само на руското малцинство, но и на другите национални малцинства. По възможност, когато се срещат условия, изложени в Член 10 на параграфа 2 на Рамковата Конвенция, да се използват в отношенията с административните органи такива езици, като украински, български, гагаузски и цигански. За това е необходимо съдействие на държавните служаци в получаване на навици, засягащи езиците на малцинствата.

121. Консултативният комитет приветства този факт, че при съдействие на парламентарните адвокати през 2008 г., Висшия съвет на магистратурата напомни на съдилища за необходимост да се уважава правото на арестувания за получаване на информация и водене на защита в съда на понятен за него или на нея език, което е закрепено в Член 10, параграф 3 на Рамковата Конвенция. Вмешателството на парламентарните адвокати бе предизвикано поради многобройните обръщения за използване в съдопроизводството само на държавния език. После за нови случаи нарушения от такъв род не се съобщаваше.

Препоръки

122. Консултативният комитет поканва властите при решаване на лингвистическите въпроси да проявяват балансиран подход и да отчитат лингвистическото разнообразие на Молдова. Комитетът също препоръчва в случаите, когато се срещат условия, закрепени в Член 10 на Рамковата Конвенция, те да се съдействат за използването на езиците на всички малцинства в отношенията си с местните административни органи.

1.

Член 12 на Рамковата Конвенция

Равни възможности на циганите в достъп до образованието

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

122. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет бе подчертал, че, въпреки на предприеманите мерки с цел подобряване на положението на циганите, последните се сблъскваха с трудностите в сферата на образованието. Това стана за причина на тяхната обособленост и маргинализация, изключването им от участието в икономическия, обществен и политически живот.

Современно положение

123. Консултативният комитет положително оценява приемане през 2008 г. на новия Кодекс за образованието, в който се отбелязва, че главната цел на образователната система се явява продвижане на равни образователни възможности, независимо от социалния статут, етническото произхождение, расовата, националната, религиозната и политическата принадлежност. Консултативният комитет също отбелязва, че представителите на властите подвърдиха обаятелството си за това, че образованието ще бъде основен приоритет на Плана за действия по поддръжка на циганите. Нещо повече, Комитетът се надява,

че в близко време ще завърши разработката и ще бъде внедрен курикулум за изучаване на циганската история, език и култура.

124. Консултативният комитет бе информиран относно мероприятията по разширяване на обсега на изучаване на циганските деца и интеграцията им в системата на образованието, които се провеждат на местно ниво: създаване на подготовителни класове с цел подготовка на децата към постъпване в начално училище, други форми на поддръжка, както в училище така и във внекласните мероприятия. Комитетът е удовлетворен, че тези мерки, предприети на местно ниво, дават положителни резултати.

125. Консултативният комитет, обаче, е обеспокоен от това, че в сферата на образованието на циганите съществуват такива проблеми, като ниско ниво на обseg с изучаване (само 70% циганските деца посещават началното училище), лоша посещаемост, особено от страна на момичетата, ниско ниво на знанията, високи показатели на неграмотността сред циганите, които превишават аналогичните показатели сред мажоритарното население.²⁷ Комитетът приема под внимание, че някои проблеми, в частност лошата посещаемост и ниското ниво на обseg с изучаване се обусловени от това, че много от циганските семейства работят в чужбина и мигрират заедно с децата си. Комитетът също отбелязва, че в някои от районите (например в с. Скиноса) циганските деца официално са записани в училище, но не го посещават, и почти нищо не се прави за да се осигури посещаване на училища от страна на тези деца.

126. Консултативният комитет бе информиран за това, че предоставяне на циганските студенти на квоти за постъпване в висши учебни заведения, за съжаление, не способства за привличане на циганите към получаване на висше образование. Представителите на циганското малцинство заявяват за това, че квотата не дава право на избор на учебната област, а обратно, ограничава изборът им с по-малко востребовани специалности. Консултативният комитет смята, че много е важно циганите да се обучават на педагогически специалности, обаче също е необходимо да им се осигури достъп към висшето образование в другите области с цел разширяване на участието им в обществените дела, социалния и икономическия живот.

Препоръки

127. Консултативният комитет препоръчва на молдовските власти да предприемат по действени мерки за устраниване на недостатъците в областта на образованието на циганите, особено в процеса на имплементация на Плана за действия по поддръжка на циганите. Предложените мерки трябва да бъдат дългосрочни, съгласовани със всичките заинтересовани страни, включвайки лица, принадлежащи към циганското малцинство.

---

²⁷ Нивото на неграмотността сред циганите достига 21%, в същото време нивото на неграмотността на основната група на населението не превишава 2%. Вж. Програма ООН за развитие: Заключение относно положението на циганите, Кишинев, 2007.

128. Консултативният комитет поканва властите да преразгледат действащата система за заделяне на квоти на циганите за постъпване в висши учебни заведения с цел привлечение на студенти-цигани към висшето образование на всички нива.

Межкултурно образование

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

129. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет изрази съжаление във връзка с това, че информация за културата, историята и традициите на националните малцинства, предоставяна в молдовските училища, бе неудовлетворителна и отразяването на поликултурния характер на молдовското общество е недостатъчно.

Современно положение

130. Консултативният комитет положително оценява, че Институтът на националните малцинства, въпреки, че е бил преименуван в Институт на културното наследство, продължава да изследва в областта на културата и историята нанационалните малцинства и да разработва учебници по изучаване на езиците на малцинствата.

131. Консултативният комитет приветства въвеждане на нов факултативен предмет «Да познаем по добре един друг», призван да съдейства за развитие на взаимоуважение помежду децата, принадлежащи към различни групи на населението. Освен това Комитета отбелязва, че в училища в които се изучават езиците на малцинствата, се преподава като учебен предмет история, култура и традиции на руснаците, украинците, гагаузите и българите.

132. Обаче Консултативният комитет изразява съжаление във връзка с това, че този предмет не се изучава в училища с държавен език на изучаване, че студентите имат ограничена информация относно националните малцинства. Училищните учебници съдържат незначителен обем информация за циганската история, културата и езика им. По мнение на Консултативния комитет, в условията на Молдова, където продължават дискусии относно лингвистичната принадлежност на различните групи, училищното образование трябва беспристрастно да отразява лингвистичното и културното разнообразие на молдовското общество и да съдейства за продвижването на толерантността, межкултурния диалог и взаимоуважение.

Препоръки

133. Консултативният комитет се обръща към молдовските власти да осигурят всички студенти, независимо от езика на изучаването, с качествена информация относно историческото и културното наследство на лица, принадлежащи към националните малцинства, в това число и циганите. Необходими са мерки по продвижане на взаимоуважение и межкултурния диалог.

Член 14 на Рамковата Конвенция

Изучаване и изучаване на езиците на малцинствата

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

134. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативният комитет бе отбелязал, че, въпреки предприетите действия по развитие на системата за изучаване на езиците на малцинствата, проблемите в тази сфера останаха, в частност осигуряването с учебници и подготовка на кадри.

135. Консултативният комитет също бе изразил съжаление във връзка с това, че циганския език в училищата не се изучава, а използването на езиците на малцинствата в качеството на езици на изучаване, с изключение на руски, остава ограничено.

Современное положение

136. Консултативният комитет отбелязва, че, въпреки на мерките, предприети през последните години, след приемане на второто Мнение, не са станали значителни промени в осигуряването на изучаване на езиците на малцинствата в рамките на учебната програма в училищата. Изучаване на езиците на малцинствата се осигурява само в училища с руски език обучаване.²⁸ В резултат на това представителите на националните малцинства често лошо владеят държавния език (който се явява за тях като трети език), макар, че изучаването на държавния език във всичките училища се явява като задължителен. Нещо повече, както се утвърждава, такъвa система засилва тенденция на някои от лицата, принадлежащи към националните малцинства, да идентифицират себе си с рускоезичното малцинство и да се откажат от тяхната собствена идентичност.

137. Съгласно информацията на представителите на националните малцинства, тази тенденция се подкрепя и с това, че в някои от населените пунктове, а именно в местата, където живеят значително количество украинци, изучаване се води на руски език. В резултат на това, учащите се, принадлежащи към украинското малцинство, не винаги имат възможност да изучават украински език. Както се съобщаваше, изучването на езиците на малцинствата в предучилищната система на образованието също е недостатъчна.

138. В този контекст Консултативният комитет одобрява развитието на «експерименталните училища», в които изучаването частично се води на езиците на малцинствата (украински и български) и продвигва полилингвизъм. Комитетът отбелязва, че около 300 студенти получават образование в Тараклийския държавен университет, в частност в областите на история, култура и езика на българския народ. И все пак Консултативният комитет изразява съжаление във връзка с това, че възможност за обучаване на езиците на малцинствата остават още ограничени. Нещо повече, представителите на националните малцинства, в частност украинците, подчертават потребността в обучение на украински език, в това число във висшите учебни заведения. За тези цели е необходимо да се основава на постигнатите резултати, а също и да се подготвят на украински език специалисти не само в областта на педагогиката, но и в други области.

139. Относно другите езици на малцинствата Консултативният комитет изразява съжаление, че възможностите за изучаване на гагаузския език са ограничени, а циганския език не се преподава. Представителите на руското малцинство

---

²⁸ В настоящо време основния език на изучаване в 280 училища се явява държавния език, в това време в 145 училища изучаването се води на руски език и преподаването в тях се осъществява само на един език на изучаване.

информираха за влошаване на качеството на изучаване на руски език и на качеството на преподаване на руската литература. Относно малкобройните малцинства, Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва дейността им в изучаването на своите езици, в частност в «неделните училища», които се поддържат от властите и «майчинските държави». Обаче националните малцинства, които нямат «майчинска държава» - такива като циганите и татарите, се оплакват на недостиг на държавна поддръжка за съхраняване на езиците им.

140. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва, че Министерството на образованието продължава разработка на учебници по изучаване на езиците на малцинствата. Бяха издадени учебници на украински език за 1 - 9 класове, в стадия на издание са новите учебници за 10 и 11 класове. Обаче, Консултативния комитет бе информиран че в Молдова не се разработват учебници за изучаване на другите езици на малцинствата, а именно на българското и гагаузското. Консултативния комитет бе също информиран относно недостатъците в подготовката на кадри, в частност в сферата на полиезичното образование.

141. Консултативният комитет намира за прискорбно, че през 2007 г. в Министерството на образованието бе расформирано подразделение, заемащо се с образованието на националните малцинства, и в настоящо време един човек се заема с многобройните и сложните проблеми в тази област (вж. също коментарите към Член 5).

Препоръки

142. Консултативният комитет се обръща към молдовските власти да решават въпроси, засягащи образованието на малцинствата, в първостепенен приоритетен ред и да заделят достатъчно средства за провеждане на съответна политика в дадената област.

143. Консултативният комитет препоръчва на молдовските власти да предприемат мерки за развитие на системата на полиезичното образование и, по възможност, да внедряват модела на «експерименталните училища», осигуряващи изучаване на езиците на малцинствата. За това са необходими допълнителни мерки за подготовка на кадри и разработка на качествени учебници за системата на полиезичното образование. Консултативният комитет също поканва властите да разгледат възможност за въвеждане на изучаване на други езици на малцинствата в училища с държавен език на изучаване, а не само на руски.

144. Консултативният комитет напомня на властите за необходимостта да се отделя особено внимание на проблемите на циганите и другите малобройни малцинства, такива като татарите, в сферата за изучаване на езици.

Изучаване на държавния език

Изводи на двата предишни цикъла на мониторинг

145. В рамките на двата предишни цикъла на мониторинг Консултативния комитет беше изразил загриженост във връзка с наличие на проблеми в сферата на изучаване на държавен език за лица, принадлежащи към националните малцинства и

във връзка с недостатъчното заделяне на средства за тази дейност от страна на държавата.

Современно положение

146. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва, че при съдействие на неправителствените и международните организации бяха реализовани допълнителни програми по изучаване на държавен език.²⁹ Комитетът е удовлетворен от резултатите на социологическите изследвания, съгласно които сред лица, принадлежащи към националните малцинства, особено сред младежта, се повишава готовността за изучаване на държавния език.

147. Обаче Консултативният комитет разбира, че въпреки на приложините усилия, още се съхранява голяма необходимост в преподаване на държавния език. Много лица, принадлежащи към националните малцинства, особено възрастните в местата на компактно живееене на националните малцинства, лошо владеят държавния език, което затруднява участието им в общественния живот (вж. също по долу коментарите към Член 15). В частност е необходимо да се продължи изучаването на държавните служители. Неправителствените организации, участващи в процеса на изучаване на държавния език, а също и представителите на националните малцинства подчертават, че съществуващите потребности не се удовлетворяват както на ниво училищно образование, така и на ниво в системата на изучаване на възрастното население. Те, в частност посочиха на недостиг на квалифицирани преподаватели-билингвисти, на учебни материали, методология и стандарти, а също и липса на инициатива и възможности за изучаване на държавния език в местата на компактно живееене на малцинствата.

148. Освен това, Консултативният комитет съжاليا във връзка с това, че молдовското Правителство, съгласно сведенията, получени от много събеседници, няма комплексна стратегия и план за мерки на лингвистична интеграция на лица, принадлежащи към националните малцинства, които недостатъчно владеят държавния език. Значителната част мероприятия по лингвистичното изучаване се осъществява не от молдовските власти, а от неправителствените организации при ограничена поддръжка от страна на международните донори.

149. Ограничените възможности за изучаване на държавния език в рамките на висшето образование се явява едно от пречките за студентите, принадлежащи към националните малцинства, които се са учили в училища с руски език изучаване. Освен това, Консултативният комитет отбелязва, че съгласно новия Кодекс за образование и изучаване в държавните университети на такива факултети както медицински, юридически, факултет на държавната сигурност, а също и в военните учебни заведения, изучаването ще се осъществява само на държавния език. По причина на езиковия бариер, студенти, принадлежащи към националните малцинства, могат да бъдат поставени в неизгодно положение при достъпа им към специализираните области на образованието и, в резултат на това, към достъпа им към работата в обществените служби, а също и в централните и местни органи на управлението.

Препоръки

---

²⁹ Вж. за пример, лингвистичния проект за изучаване на държавния език за държавните служители, осъществен през 2006-2007 година от Институт за развитие и социалните инициативи (IDIS Viitorul) и Националната асоциация на европейските преподаватели на Молдова (ANTEM), при сътрудничество с местните власти и при поддръжка на Върховния комисар ОБСЕ по въпросите на националните малцинства, участници на който станаха около 500 човека.

150. Консултативният комитет се обръща към молдовските власти да предприемат всички възможни мерки за разширяване на достъпността и подобряването на качеството на изучаване на държавния език, в това число в рамките на съществуващата система на образованието. Комитетът препоръчва на властите, консултирайки се с представителите на националните малцинства, да разработят комплексен и дългосрочен план за мерки по интеграция на лица, принадлежащи към националните малцинства. Нещо повече, много е важно наред с мерките по продвижването на изучаване на държавния език да се осъществяват мерки за защита и развитие на езиците и културата на националните малцинства, което е предвидено в принципите, закрепени в Рамковата Конвенция.

151. Специалните допълнителните мерки трябва да бъдат предприети с цел облекчаване на достъп на лица, принадлежащи към националните малцинства към висшето образование, и, следователно, на достъпа им за работа в определените сфери на държавната служба.

Член 15 на Рамковата Конвенция

Участие в социално-икономическия живот

Препоръки от двата предишни цикъла

152. В рамките на предишните цикъли на мониторинг Консултативният комитет призова Молдовските власти да предприемат мерки за решаването на проблемите на обществената изолираност и маргинализация на циганите относно социално-икономическия живот и обществените дейности. Освен това Комитетът съжалева, че имплементацията на програмата за подобряването на положението на циганите, приета от Правителството през 2001 г., не донесе значими резултати.

Съвременно положение.

153. Консултативният комитет отбелязва, че социално-икономическото положение на лица, които принадлежат към националните малцинства като цяло не се отличава съществено от положението на останалите жители на Молдова. Въпреки това, мнозина от тях живеят извън столицата, понякога в икономически отдалечена селска местност или близо до границата, което ограничава тяхното участие в социално-икономическия живот.

154. Консултативният комитет положително оценява приетия през декември 2006 г. План за действия за поддържане на циганите за 2007-2010 година, който обхваща следните сфери: образованието, културата, здравеопазването, социалната защита, трудоустрояването и обществения ред. Въпреки това, информацията, за която бе осведомен Консултативния комитет, свидетелствува, че по време на реализирането на Плана на действията и приеманите отраслеви планове, възникнаха реди трудности, такива както: недостиг на координиране на имплементацията на плановете, отсъствие на ефективен механизъм на мониторинг и на оценяването на постигнатите резултати. Мнозинство от събеседниците на Консултативния комитет подчертават, че главният проблем е отсъствието на социално бюджетно финансиране на централно и местно ниво за имплементация на посочения План. Представителите на циганите също са информирали Консултативния комитет за това, че според тях циганите недостатъчно са въввлечени в реализирането и мониторинг на Плана на действието. Като резултат на това, въпреки предприетите мерки и някои резултати,

влиятието на имплементацията на Плана остава ограничено. Необходимо е и по-нататъшно планиране за 2010 г.

155. Консултативният комитет разбира, че условията за живот на циганите се различават в зависимост от мястото на тяхното живеене. Някои цигански семейства живеят в добри условия, това е предимно в градове Сороки и Отач, други продължават да живеят в крайна мизерия и са подложени на изолация от обществото, особено в селска местност³⁰. Консултативният комитет взема под внимание предприеманите мерки относно трудоустрояването и социалната защита на циганите в рамките на Плана на действието за поддръжка на циганите през 2007-2010 година. Заедно с това Комитетът е обеспокоен от факта, че участието на циганите в социално-икономическия живот остава ограничен³¹. Както се отбелязва по-нататък (вж. параграф 170), само за циганите достъпът към службата в държавни институции е ограничен. Съгласно информацията от различни източници, която бе предложена на Консултативния комитет, циганите се отнасят към най-незащитените групи от населението на Молдова и най-остро могат да усетят върху себе си последиците на съвременната икономическа криза³².

156. Мнозина от представителите на циганското малцинство живеят в условия, несъответстващи на нормите, и нямат достъп към системата на здравеопазване. Макар Консултативният комитет и да разбира, че условията за живот на представителите на мажоритарното население в селска местност възможно са тежки, Комитетът особено е загрижен с това, че мнозина от циганските села са отнесени към категорията «села без бъдеще». Отсъствието на инвестиции в инфраструктурите засилва тяхната изолираност и нивото на бедност.

Препоръки

157. На властите се препоръчва да осигурят отделянето на достатъчни финансови средства за икономическото развитие на регионите с компактно живеене на национални малцинства. Последните трябва активно да са въввлечени в програмата за подобряване на икономическото положение на регионите, където те живеят.

158. Консултативният комитет призовава Молдовските власти да предприемат по-действителни мерки с цел повишаване на резултативността на Плана на действията за поддръжане на циганите и подобряване на положението на циганите. Представителите на циганите са длъжни да приемат непосредно участие за имплементация и мониторинг на този План³³.

159. В частност необходимо е да се предприемат мерки за включването на бедни и изолирани цигански села в сферата на държавната инвестиционна политика и в политиката на инфраструктурното развитие.

Участие в изборните органи

Изводи от двата предишни цикъла на мониторинг

---

³⁰ Вж. ПРОНД: *Заключение за положението на циганите в Молдова* (2007). Съгласно настоящото заключение всеки втори циганин живее в крайна нужда, а шест от 10 цигани в абсолютна мизерия.

³¹ Нивото на безработицата сред циганите на 50% е по-висока, отколкото сред мажоритарното население. Пак там.

³² 61% цигани живеят с по-малко от 2 долара САЩ на ден (световната черта на бедност), а паричните преводи от семейства, работещи зад граница, остават единствен източник на доходи за всеки пети представител на циганите. Пак там.

³³ Вж. пак там Консултативният комитет на Рамковата Конвенция за защитата на националните малцинства: Вторият тематичен коментар относно ефективното участие на представителите на националните малцинства в културен, социален и икономически живот, а също в обществените работи (2008).

160. В рамките на предишните цикъли на мониторинг Консултативният комитет отбелязва, че лицата, принадлежащи към националните малцинства, са били доста добре представени в централните и местни изборни органи. Комитетът обаче призова властите да преразгледат положенията на закона за политическите партии, които затрудняват участието на националните малцинства в тези органи.

Съвременно положение

161. Консултативният комитет отбелязва, че лицата, принадлежащи към националните малцинства, са представени в Парламента, в това число и след изборите на 5 април 2009 г., в резултат на тяхното включване в списъците на някои политически партии. Също така националните малцинства са представени в изборните органи на местно ниво. Особено в местата на тяхното компактно живеене. Обаче Консултативният комитет счита, че текущото представителство на малцинствата в изборните органи не осигурява тяхното ефективно участие в политическия живот на страната и в процеса на приемането на решения (вж. също по-горе коментари към Чл. 7).

162. Консултативният комитет отбелязва понижаването на избирателния праг от 6 до 5 %, което частично отговаря на препоръките, които през последните години неведнъж бяха изказани на държавно и международно ниво. Комитетът напомня, че такива промени трябва да се правят задълго преди изборите³⁴.

163. Консултативният комитет е обеспокоен от това, че циганите рядко биват представяни в изборните органи на местно и централно ниво. Това се касае също и представителите на малобройните малцинства, такива както италианци, татари и др.

164. Консултативният комитет отбелязва Член 13, параграф 2 на Кодекса за изборите в Молдова на 10 април 2008 г., който забранява молдовските граждани, имащи двойно гражданство, да стават членове в Парламента³⁵.

Препоръки

165. Консултативният комитет призовава Молдовските власти да предприемат мерки за подобряването на представителството на националните малцинства в изборните органи, особено за премахването на извънредните бариери, в това число и поставените от закона с цел да се осигури ефективното участие на националните малцинства в обществените работи.

166. Трябва да бъдат предприети мерки за увеличаване на представителството на циганите на всички равнища. Особено внимание трябва да се отдели на представителството на националните малцинства.

167. Консултативният комитет призовава властите да разгледат Член 13 точка 2 на Кодекса за изборите на Молдова с оглед на Съвместното заключение на

---

³⁴ Вж. Парламентска Асамблея на Съвета на Европа «Информационна бележка за функционирането на демократически институти в Молдова: коментар към Резолюцията 1666 (2009) за функционирането на демократически институти в Молдова». Вж. Също ОБСЕ/Бюро на демократическите институти и правата на човека: «Ръководство за въвличането на националните малцинства в изборния процес», 2001.

³⁵ Вж. Европейски съд за правата на човека, делото Танасе Киртоака против Молдова. Молба №7/08. Решение на съда от 18 ноември 2008 г. Решението на съда не е окончателно (Член 44 § 2 на Конвенцията).

Участие в изпълнителни и съдебни органи и обществени служби.

Препоръки от двата предишни цикъла на мониторинг

168. В рамките на предишните цикъли на мониторинг Консултативният комитет отбеляза, че представителството на националните малцинства в управлението на държавата е незначително, в особеност на висшето ниво.

Съвременно положение

169. Консултативният комитет е обеспокоен от това, че нивото на участието на лица, принадлежащи към националните малцинства, във всичките сфери на държавното управление, както и в обществените служби, остава ниско. Обаче в съответствие със Закона за правата на лицата, принадлежащи към националните малцинства, представителството на националните малцинства в изпълнителните и съдебни органи на всички равнища, а също и в армията, в националните служби за опазването на реда е длъжно да бъде «приблизително пропорционално»³⁷. Недостатъчното владение на националния език често става препятствие за достъп на лица, принадлежащи към националните малцинства, към държавна служба (вж. Също коментар към Член 14) или за запазване на заетостта в държавните служби. Обаче, това само отчасти обяснява такова ниско ниво на заетостта на представителите на националните малцинства в тази сфера.

170. Наистина, представителите на националните малцинства не са въввлечени в изпълнителните органи от висше ниво, включвайки Правителството, те са представени незадоволително в службите за опазването на реда, съдебната система и обществените служби. Този проблем засяга представителите на всички малцинства, като многобройните групи, например, на украинци и гагаузи, също и цигани. Нивото на представителството на които в държавните служби е ограничено и не подлежи на мониторинг. Консултативният комитет се придържа към мнението, че повишаването на участието на циганите в сферата на здравеопазването, трудоустрояването, и социалното осигуряване ще съдейства за борба с дискриминацията на циганите и ще улесни остъпът на представители от циганското население към тези сфери.

Препоръки

171. Консултативният комитет призовава властите да предприемат по-нататъшни действителни мерки за разширяване на участието на лица, принадлежащи към националните малцинства, в държавното управление, за заетостта им на обществени служби, а също да се провежда мониторинг на тази ситуация. Необходими са допълнителни мерки за разширяване и запазване на трудовата заетост на лица, принадлежащи към националните малцинства, в това число организиране на обучаващи програми и преквалификационни курсове.

---

³⁶ Съвместно заключение на Венецианската комисия и ОБСЕ/Бюро на демократически институти и правата на човека относно на избирателния кодекс на Молдова от 10 април 2008 г.

³⁷ Вж. Член 24 на Закона за правата на лица, принадлежащи към националните малцинства, и правния статут на техните организации, приет през 2001 г.

172. Необходимо е да се предприемат особени мерки за изучаването по държавен език, а именно държавните служаци.

Консултации с националите малцинства

Изводи от двата предишни цикъл на мониторинг

173. В рамките на предишния цикъл на мониторинг Консултативният комитет оцени положително наличието на механизма на консултации, който позволява националните малцинства да участват в процеса на приемането на решения. Обаче Комитетът препоръчва на властите да развият пряк диалог с организациите, представляващи националните малцинства.

Съвременно положение

174. Консултативният комитет отбелязва, че 93 организации на националните малцинства влизат в състав на Координационния съвет на етнокултурните организации, който действа към Бюрото за междуетнически отношения. Консултативният комитет е удовлетворен с това, че в Съвета широко са представени организации, в това число и организации, представляващи имигрантите (вж. по горе коментар към Член 3).

175. Консултативният комитет изразява съжаление във връзка с това, че според съобщенията от различни представители на националните малцинства, Координационният съвет не се разглежда вече като важен посредник в процеса на приемането на държавни решения. Диалогът с правителството се осъществява само посредством Бюрото за междуетнически отношения, вследствие на което Координационният съвет се заема главно с въпросите по културата, макар че мнозина от членовете на Съвета изразиха желание за по-тясно сътрудничество с Правителството. Консултативният комитет е обеспокоен от това, че това лишава лицата, принадлежащи към националните малцинства, от една от възможностите за участие в процеса на приемането на решения. Повече от това, организации, неакредитирани към Бюрото за междуетнически отношения, са ограничени в контактите си с властите.

Препоръки

176. Консултативният комитет препоръчва Молдовските власти да предприемат мерки за ефективната дейност на Координационния съвет на етнокултурните организации в качеството му на консултативен орган и на ефективно участие на лица, принадлежащи към национални малцинства, в процеса на приемането на решения. Комитетът също така кани министерствата и ведомствата да поддържат преки връзки с представителите на малцинствата, в това число с тези, които не влизат в състава на Координационния съвет на етнокултурните организации.

Участие на гагаузите в обществения живот

Съвременно положение

177. Представители на гагаузкото съобщество информираха Консултативния комитет за недостиг на възможности за трудоустрояване и отсъствието на инвестиране за Гагаузия. Освен това, въпреки предоставените на гагаузките власти

пълномочия съгласно Закона за особения правен статут на Гагаузия³⁸, те утвърждават, че нямат достатъчни средства и не са в състояние да развият инфраструктурата и икономическата дейност по-нататък. В резултат на това се засили емиграцията на гагаузкото население, в особеност на специалисти с висше образование, такива както лекари и педагози. Се съкрати населението на мнозина гагаузки села.

178. Консултативният комитет е обезпокоен от това, че, въпреки на представителството на гагаузкото малцинство в изборните органи на Гагаузия по силата на нейния особен правен статут, гагаузите не са представени в Парламента на Република Молдова. В информацията, представена за вниманието на Консултативния комитет, се указва, че функционирането на автономията се затруднява от ред несъответствия в разпределянето на пълномочията между централното Правителство и властите на Гагаузия, което време от време довежда до конфликтни отношения.

Препоръки

179. Властите са длъжни да осигуряват отделянето на достатъчно количество финансови средства за икономическото развитие на Гагаузия.

180. Необходимо е да се предприемат мерки за подобряването на представителството на гагаузкото малцинство на централно равнище. Консултативният комитет призовава властите да подобрят диалога с цел по-точно определяне на пълномочията на Гагаузкото автономно-териториално образование и осигуряване на ефективно функциониране на автономията.

Член 18 от Рамковата Конвенция

Двустранно сътрудничество

Изводи от двата предишни цикъла на мониторинг

181. В рамките на предишните цикъли на мониторинг Консултативният комитет призова Молдовските власти да осигурят ефективна реализация на различни двустранни договори и съглашения, подписани от Молдова в сферата на защитата на правата на националните малцинства.

Съвременно положение

182. Консултативният комитет с удовлетворение отбелязва широка пригранична обмяна и тясно трансгранично сътрудничество с Украйна, което отговаря на интересите на представителите на украинското малцинство. Още повече – Комитетът приветства подписването на програмите за междурегионално сътрудничество в сферата на защитата на правата на националните малцинства

---

³⁸ В съответствие със Закон за особения правен статут на Гагаузия (Гагауз Ери) от 1994 г., пълномощията, засягащи местния бюджет, се делегират на властите на автономията.

между Одеска област на Украйна и юга на Молдова, между Черновицка област на Украйна и севера на Молдова. Комитетът очаква, че съглашението между Украйна и Република Молдова за сътрудничество в областта на защитата на правата на националните малцинства, разработено през 2008 г., ще бъде ратифицирано от молдовския парламент.

183. Консултативният комитет приветства подписването между Молдова, Украйна и България съответно съглашение в областта на образованието. Тези програми имат предвид обмяна между съответните държави на студенти от числото на тези, които принадлежат към националните малцинства. Реализирането на подобна обмяна способства на запазването и предвижването на езика и културното наследство на националните малцинства. Консултативният комитет подчертава важността на подписването на междуведомствени програми за сътрудничество между Бюрото за междуетнически отношения и аналогични органи в България (Агенство за българите в чужбина), също така в Латвия, Литва и Естония.

Препоръки

184. Консултативния комитет призовава Молдовските власти да продължат политиката за развитието на сътрудничество в областта на защитата на националните малцинства със съседните страни. В частност, Комитетът очаква встъпването в сила на новото Съглашение с Украйна.

III. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ИЗВОДИ

185. Консултативният комитет счита, че настоящите заключителни изводи могат да станат основа за изводи и препоръки относно Молдова, които ще бъдат приети от Комитета на Министрите.

Положителни промени след двата цикъла мониторинг

186. Молдова прояви действен подход към провеждането на мониторинг и предприе ред мерки за разпространяването на резултатите от предишните цикли на мониторинг, в частност техен превод на различни езици на малцинствата. Властите също предприеха на практика комплексен подход при общуването с представителите на националните малцинства.

187. В областта на опазването от дискриминация бяха предприети положителни мерки с цел съвършенстване на законодателството за борба с дискриминацията. Консултативният комитет очаква приоритетното приемане на комплексния антидискриминационен закон. Значима работа в сферата за предотвратяване и

мониторинг на проявите на дискриминация беше осъществена от адвокатите на Парламента.

188. Властите продължиха да поддържат дейността за опазването и развитието на културното наследство на националните малцинства. Обществената телевизия и радио продължиха випуск на програми на езиците на националните малцинства, макар че обемът, качеството и времето на телевизионното излъчване остава незадоволително.

189. На вярващите мюсюлмани на кишиневските гробища бе отделено специално място за погребване.

190. Разшириха се възможностите за изучаване на езиците на малцинствата. Особено внимание се отделяше за разработването на учебници за изучаване на езиците на малцинствата. Бяха предприети мерки за разширяване на прилагането на модела на «експерименталните училища», в които изучаването се осъществява на езиците на малцинствата. В училищната програма бяха въведени нови предмети с цел придвижване в обществото на толерантността и взаимоуважението. В някои градове бяха предприети мерки за разширяване на обхващане деца на цигани за обучаване в училища и тяхното привличане към образованието като цяло.

191. Властите подписаха редица съглашения с цел развитие на трансграничното сътрудничество в областта на защитата на националните малцинства, в това число и на регионално равнище.

Нерешени проблеми след два цикъла мониторинг

192. Резултатите на преброяването на населението от 2004 г. относно етническият произход и езиковата принадлежност не се явяват изчерпателно достоверни. Още повече, че информацията за социално-икономическото положение и образователното ниво на лица, принадлежащи към националните малцинства, остава ограничена. Отсъства систематично събиране на данни за случаите на дискриминация.

193. Макар че за Молдовското общество са характерни мирни отношения между представители на различни групи, тревога предизвиква факта, че езиковите разногласия понякога се използват с цел расцепване на обществото. Още повече, че лица, принадлежащи към някои групи, такива, каквито са неевропейските имигранти и циганите, често се сблъскват с нетърпимост, понякога разпалвана от средствата за масова информация, а също с оскърбления и дискриминационни действия. Често постъпват съобщения за непристойно и грубо поведение на полицията по отношение към тези групи.

194. През последните години се намали поддръжката, която оказва Бюрото за междуетнически отношения и на другите институции, свързани с проблемите на националните малцинства. Относно системата за оказване на поддръжка с цел запазване и развитие на културното наследство на националните малцинства, представителите на последните изразяват съжаление във връзка с недостиг на транспарентност и на участие в тая система на организации и представители на малцинствата. Малобройните малцинства се оплакват на недостиг на поддръжка за запазване на тяхната култура и език.

195. Приемането на новия Закон за религиозните култури през 2008 г. не спомогна на мюсюлманските организации за решаването на въпросите за признаването в Молдова исляма като религия. Това пречатства за ефективното реализиране на тяхното право за изразяване на своята религиозна принадлежност и създаване на религиозни учреждения, организации и асоциации. Освен това, по-нататъшното развитие на системата за изучаване и обучаване на езиците на националните малцинства се затруднява от недостиг на средства, а именно учебници и отсъствие на адекватна подготовка на кадрите.

196. Въпреки осъществяването на различни програми, преподаването на държавен език на лица, принадлежащи към националните малцинства, остава незадоволително. Това може да ограничи възможностите за тяхното ефективно участие в обществените работи и социално-икономическия живот. Освен това, по-нататъшното развитие на системата за обучаване и изучаване на езиците на малцинствата се затруднява от недостиг на средства, а именно на учебници и отсъствие на адекватна подготовка на кадрите.

197. Въпреки приемането на специални планове за мероприятия за подобряването на положението на циганите и осъществяване на някои мероприятия на местно ниво, мнозина цигани продължават да живеят в изолирани села, в условията на крайна мизерия и слабо са въввлечени в образователния процес. Тяхното участие в обществените работи остава ограничено. Те често се срещат с дискриминация и враждебни настроения в обществото. Имплементацията на Плана на действията за поддръжка на циганите през 2007-2010 година не доведе до значимо подобряване на ситуацията, в частност във връзка с отделянето на недостатъчно количество средства.

198. Участието на лица, принадлежащи към националните малцинства, в управлението на държавата е по-ограничено, отколкото участието им в изборните органи. Заетостта на циганите и лица, принадлежащи към малобройните национални малцинства, в държавното управление остава особено ниско.

199. Представителите на малцинствата изразяват съжаление, че органите, приемащи решения, не в пълна мяра използват възможностите на Координационния съвет на етнокултурните организации в качеството му на консултативен орган по въпросите на националните малцинства.

200. Функционирането на гагаузката автономия се затруднява от несъгласуваността на распределянето на пълномочията между централното Правителство и органите на управлението на Гагаузия.

Препоръки

201. Допълнително към мерките, произлизащи от препоръките в Дял I и II, Консултативният комитет призовава властите да предприемат следните мерки за подобряване на прилагането на Рамковата Конвенция:

Проблеми, изискващи незабавно решение³⁹

- да се приеме в приоритетен ред комплексно антидискриминационно законодателство; да се осъществи на редовна основа мониторинг на проявите на дискриминацията, расовата неприязън и антисемитски действия;
- да се предприемат по-действени мерки за борба с всички форми на проявлението на нетърпимост, в това число и в средствата за масова информация и в политическия живот, да се придвижва взаимоуважението и взаиморазбирането; да се осигури ефективното разследване и приемане на санкции относно всички случаи на неподобаващо поведение на полицията;
- да се предприемат по-действени мерки за осигуряване на резултативността на имплементацията на Плана на действията за поддържане на циганите, а именно да се добие значително и дългосрочно подобряване на положението на циганите във всички области, в това число чрез отделяне на необходими средства за негова реализация; да се предприемат мерки за разширяване на представителството на циганите на всички нива.

По-нататъшни препоръки⁴⁰

- Осигуряване провеждането на следващото преброяване на населението в пълно съответствие с международните препоръки, в особеност в сферата на събирането на данни за етническия произход и езиковата принадлежност.
- Предоставяне на съответна поддръжка на Бюрото за междуетнически отношения в осъществяваната от тях дейност в качеството на главен изпълнител на държавната политика в областта на националните малцинства и междуетнически отношения.

- Да се осигури прозрачност и участие на организациите на националните малцинства, като им се окаже поддръжка в тяхната дейност, да се отдели дължно внимание на нуждите на всички национални малцинства, в това число и на малобройните групи в областта на запазването и развитието на техните култури и език.
- Да се осигури на вярващите мюсюлмани и лица, принадлежащи към други религии, правото на свобода на вероизповедание и създаване на религиозни институции, организации и общества.
- Да се полагат усилия за развитието на системата на полиезично образование, в това число на образование на езиците на малцинствата. Да се предприемат всякакви мерки за реалното подобряване на достъпността и качеството на обучаването по държавен език.
- Да се предприемат по-нататъшни действени мерки за повишаването на степента на участието на лица, принадлежащи към националните малцинства,

³⁹ Препоръките са изложени съответно по реда на статиите на Рамковата Конвенция.

⁴⁰ Пак там.

в това число малобройните групи, в държавното управление и на обществена служба.

- Да се осигури ефективното функциониране на Координационния съвет на етнокултурните организации в качеството на консултативен механизъм и възможността за участие на представители на националните малцинства в процеса на приемането на решения.
- Да се продължи диалог с цел по-точно определяне на пълномощията на гагаузките власти за осигуряване на по-голяма ефективност на функционирането на автономната териториална формация Гагаузия.

Резолюция CM/ResCMN(2010)6

За изпълняването от страна на Република Молдова Рамковата конвенция за защита на националните малцинства

Приета от Комитета на Министрите от 5 май 2010 в рамките на 1084-та среща на Заместниците на министрите

Комитет на Министрите въз основа на член 24-26 от Рамковата конвенция за защита на националните малцинства (по-нататък – Рамкова конвенция);

Вземайки във внимание Резолюцията (97)10 от 17 септември 1997 година относно реда на мониторинга на задълженията на държавите, съответно на член 24-26 от Рамковата конвенция, приета от Комитета на Министрите;

Вземайки във внимание реда на провеждането на гласуването, приетия в контекста на Резолюцията (97)10⁴¹;

Вземайки във внимание документа за ратификация, представен от Молдова на 20 ноември 1996 година;

Напомняйки, че на 24 февруари 2009 година Правителството на Молдова представи Държавен отчет в рамките на третия цикъл на мониторинга на имплементацията на Рамковата конвенция,

Като разгледа Заключението на Консултативния Комитет за Молдова, приет на 26 юни 2009, а също писмените коментари на Република Молдова, получени на 11 декември 2009;

Също така като се приеха във внимание коментарите на другите правителства,

1. Приемаме следните изводи относно Молдова:

а) Позитивни изменения

Молдова изработи активен подход към организацията на процеса на мониторинга и прие ред действени мерки за разпространяването на резултатите от двата предишни цикъла на мониторинга, а именно като осъществи техния превод на езиците на националните малцинства. Също така властите на практика осъществиха комплексен подход в процеса на взаимодействието с представителите на националните малцинства.

В областта на защитата от дискриминация бяха предприети положителни мерки за съвършенстването на законодателната база за борба с дискриминацията. Очаква се на първи ред приемането на нов антидискриминационен закон. Освен това, Парламентските адвокати свършиха важна работа в сферата на предотвратяване и мониторинг на проявите на дискриминация.

Властите продължават да поддържат дейността за съхраняване и развитие на културното наследство на националните малцинства. Обществената телевизия и радио продължават създаването на програми на езиците на малцинствата, макар че обемът, качеството и времето на телевизионното излъчване остава незадоволително.

---

⁴¹ В контекста на приемането на Резолюцията (97)10 на 17 септември 1997 година Комитетът на Министрите също одобри следното положение: « Решенията съгласно Член 24.1 и ..25.2 на Рамковата конвенция се приемат 2/3 от гласовете на представителите на Договорните страни, в това число с повечето на представителите на Договорните страни, заседаващи в Комитета на Министрите, в поддръжка на предложението».

За вярващи мюсюлмани на кишиневските гробища е отделено специално място за погребение.

Разшириха се възможностите за изучаване на езиците на малцинствата. Особено внимание се отделя на разработването на учебници за изучаване на езиците на малцинствата, бяха предприети мерки за разширяване на прилагането на модела на «експерименталните училища», в които обучението се осъществява на езиците на малцинствата. В училищната програма са въведени нови предмети с цел придвижване в обществото на толерантност и взаимноуважение. В някои градове са предприети мерки за разширяване на обхващането на деца цигани за тяхното обучение в училища и привличане им към образованието като цяло.

Властите подписаха ред съглашения с цел развитие на трансграничното сътрудничество в областта на защитата на националните малцинства, в това число и на регионално равнище.

б) Нерешени проблеми

резултатите на преписа на населението от 2004 г. относно етническият произход и езиковата принадлежност не се явяват изчерпателно достоверни. Още повече, информацията за социално-икономическото положение и образователното ниво на лица, принадлежащи към националните малцинства, остава ограничена. Отсъства също и систематичното събиране на данни за случаите на дискриминация.

Макар че за молдовското общество са характерни мирни отношения между представителите на различни групи, тревожи фактът, че езиковите разногласия понякога се използват с цел разцепване на обществото. Освен това, лица, принадлежащи към някои групи, такива, каквито са неевропейските имигранти и цигани, често се сблъскват с нетърпимост, понякога разпалвана от средствата на масовата информация, а също с оскърбления и дискриминационни действия. Постъпват също и частни съобщения за неприлично и грубо поведение на полицията по отношение към представителите на тези групи.

През последните години се намали поддръжката, която оказва Бюрото за междуетнически отношения и другите институции, свързани с проблемите на националните малцинства. Отново системата за оказване на поддръжка с цел запазване и развитие на културното наследство на националните малцинства, представителите на последните изразяват съжаление във връзка с незадоволителната прозрачност и участие в тая система на организации и представители на малцинствата. Малобройните малцинства изразяват желание за предоставянето на тях по-голяма поддръжка за запазването на тяхната култура и език.

Приемането на новия Закон за религиозните култове през 2008 г. не спомогна на мюсюлманските организации за решаването на въпросите за признаването на исляма в Молдова както религия. Това пречатства за ефективната реализация на правото за изразяване на своята религиозна принадлежност и създаване на религиозни учреждения, организации и асоциации.

Въпреки осъществяването на различни програми, преподаването на държавен език на лица, принадлежащи към националните малцинства, остава незадоволително. Това може да ограничи възможностите за тяхното ефективно участие в обществените работи и социално-икономическия живот. Освен това, по-нататъшното развитие на системата на изучаването и обучаване на езиците на националните

малцинства се затруднява от недостиг на средства, а именно учебници и отсъствие на адекватно подготвени кадри.

Въпреки приемането на социални планови мероприятия за подобряване на положението на циганите и осъществяването на някои мероприятия на местно ниво, мнозина от циганите продължават да живеят в изолирани села в условията на крайна бедност и са слабо въввлечени в образователния процес. Тяхното участие в обществените работи също остава ограничено. Още повече, че те често се сблъскват с дискриминация и враждебни настроения в обществото. Отделяне на голямо количество средства би способствало за по-ефективната имплементация на Плана на действията за поддържане на циганите за 2007-2010 година.

Участието на лицата, принадлежащи към националните малцинства, в държавното управление е по-ограничено, отколкото участието в изборните органи. Заетостта на циганите и лицата, принадлежащи към малобройните национални малцинства, в държавното управление остава особено ниска.

Представителите на малцинствата изразяват съжаление, че органите, приемащи решения, не в пълна мяра използват възможностите на Координационния съвет на етнокултурните организации в качеството си на консултативен орган по въпросите на националните малцинства.

Функционирането на гагаузката автономия се затруднява от несъгласоваността в разпределянето на пълномощията между централното Правителство и органите на управление на Гагаузия.

2. Приема в отношение към Молдова следните препоръки:

Допълнително към мерките, приемането на които е необходимо за изпълнението на подробните препоръки, изложени в Дял I и II на Заключението на Консултативния Комитет, властите са поканени да осъществят следните мерки за по-нататъшното подобряване на имплементацията на Рамковата Конвенция:

Проблеми, изискващи незабавно решение⁴²

в приоритетен ред да се приеме комплексно антидискриминационно законодателство; да се осъществява на редовна основа мониторинг на проявите на дискриминация, расова неприязън и антисемитски действия; да се предприемат по-действени мерки за борба с всички форми на проява на нетърпимост, в това число и в средствата за масова информация и в политическия живот, да се придвижва взаимоуважението и взаиморазбирането; да се осигури ефективно разследване и прилагане на санкции относно всички случаи на неподобаващо поведение на полицията;

да се предприемат по-действени мерки за осигуряване на резултативността на имплементацията на Плана на действията за поддържането на циганите, а именно, да се стигне до значимо, дълготрайно подобряване на положението на циганите във всички области, а също и отделяне на необходими средства за неговото реализиране; да се предприемат мерки за разширяване на представителството на циганите на всички нива.

---

⁴² Препоръките са изложени съответно по реда на статиите на Рамковата Конвенция.

По-нататъшни препоръки⁴³

Да се осигури провеждането на последващия препис на населението с пълно съответствие на международните препоръки, особено в сферата на събирането на данни за етническия произход и езиковата принадлежност.

Да се предостави съответна поддръжка на Бюрото за междуетнически отношения в неговата дейност в качеството на главен изпълнител на държавната политика в областта на националните малцинства и междуетнически отношения.

Да се осигури прозрачност и участие на организациите на националните малцинства в оказване на поддръжка за тяхната дейност, да се отделя дължно внимание на нуждите на всички национални малцинства в областта на запазването и развитието на тяхната култура и език.

Да се осигури на вярващите мюсюлмани и лица, принадлежащи към други религии, правото на свобода за вероизповедание и създаване на религиозни институции, организации и общества.

Да се полагат усилия за развитието на системата на полиезичното образование, в това число и образованието на езиците на малцинствата.

Да се приемат всякакви мерки за реалното подобряване на качеството на обучаването по държавен език.

Да се предприемат по-нататъшни действени мерки за повишаване степента на участието на лица, принадлежащи към националните малцинства, в това число и малобройните групи, в държавното управление и обществени служби.

Да се осигури ефективното функциониране на Координационния съвет на етнокултурните организации в качеството на консултативен механизъм и възможността за участието на представителите на националните малцинства в процеса на вземането на решения.

Да се продължи диалогът с цел на по-точно определяне на пълномощията на Гагаузките власти за осигуряване на по-голяма ефективност на функционирането на Автономната териториална формация Гагаузия.

3. Кани Правителството на Молдова съответно на резолюцията (97)10:

- a. да продължи диалога с Консултативния комитет;
- b. редовно да се информира Консултативния комитет за мерките, предприети за реализацията на изводите и препоръките, които се съдържат в дял. I и II на настоящия документ.

---

⁴³ Препоръките са изложени съответно по реда на статиите на Рамковата Конвенция.

СЪДЪРЖАНИЕ

КОНСУЛТАТИВЕН КОМИТЕТ ЗА РАМКОВАТА КОНВЕНЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА ТРЕТО МНЕНИЕ ЗА МОЛДОВА.....	3
---	----------

РЕЗОЛЮЦИЯ CM/ResCMN(2010)6 За изпълняването от страна на Република Молдова Рамковата конвенция за защита на националните малцинства.....	4
--	----------

Biroul Relații Interetnice
Adresa: str. A. Mateevici, 109/1
mun. Chișinău, Republica Moldova
MD-2009

Tel.: (373 22) 21 40 80
Tel./Fax. (373 22) 24 15 32
e-mail: brimoldova@bri.gov.md

Editura EPC Primex-Com
mun. Chișinău, str. M. Cibotari, 59/6
Tel./ Fax. 22 72 88